

könyv
könyvtár
könyvtáros

1995
január

Ex librisek
 Gábor Dénes, a Művelődés című
 kolozsvári folyóirat felelős szerkesztőjének gyűjteményéből

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1995. január

Tartalom

Búcsú	3
<i>Könyvtárpolitika</i>	
Bereczky László – Vajda Kornél: „A társadalom alapvető érdeke és feladata is egyben, hogy mindenkor biztosítsa a könyvtárak működési feltételeit”. Beszélgetés Török András sal, az MKM helyettes államtitkárával	4
MKE küldöttközgyűlés, 1994	12
Horváth Tibor: A Magyar Könyvtárosok Egyesületének négy esztendeje	13
Papp István: Beszámoló az MKE tevékenységéről	18
Papp István: Az MKE gazdálkodási irányelvei	23
Tóth Gyula: Az MKE ellenőrző bizottságának beszámolója	26
Maurer Péter: Beszámoló a Tanács munkájáról	28
Vajda Erik: Üzenet az MKE közgyűlésének	29
<i>Műhelykérdések</i>	
Rác Ágnes: A könyvtárosképző intézmények használói szokásai	32
<i>Könyv és Nevelés</i>	
Nagy Attila: „Mindkét hazából kiárvulva...”? II.	40
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	57

From the contents

- Interview with András Török, Deputy Under-Secretary, Ministry of Culture and Education (4);
The 1994 General Assembly of the Association of Hungarian Librarians (report on the last 4 years, programme of the new President, etc.) (12);
Ágnes Rácz: Library-using habits of faculty and students of LIS schools in the Library Science Library (32).

Cikkeink szerzői

Bereczky László, a 3K főszerkesztője; *Horváth Tibor*, az OPKM főigazgatója; *Maurer Péter*, az OMK osztályvezetője; *Nagy Attila*, az OSZK KMK osztályvezetője; *Papp István*, az FSZEK főigazgató-helyettese; *Rácz Ágnes*, az OSZK KMK munkatársa; *Tóth Gyula*, a BDTF tanszékvezető tanára; *Vajda Erik*, az MKE elnöke; *Vajda Kornél*, a 3K munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Sóron László elnök

Domsa Károlyné, Maurer Péter,
Poprády Géza, Tóthné Környei Márta

A szerkesztőség tagjai:

Bereczky László főszerkesztő

Bajai Mária tervezőszerkesztő

Vajda Kornél olvasószerkesztő

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közeadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 94.372

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

Búcsú

Búcsú és beköszöntő volt a címe annak a cikknek, amelyben *Bereczky László* a *Könyvtáros* című folyóirat impresszum-változását bejelentette. Akkortól, 1986 januárjától szerepelt főszerkesztőként – *Gerő Gyula* helyett – *Bereczky László* a *Könyvtáros* élén. Hogy programját, amelyet ebben a 86/1-es számban hirdetett meg, mennyire váltotta valóra, hogy milyen volt a *Könyvtáros*, ameddig volt, azt ítéljék meg mások, ítélje meg majdan a könyvtári szaksajtó történésze, a szakmai köztudat emlékezete. Mint mindahányan tudjuk, a *Könyvtáros* 1992 tavaszán megszűnt. Nem azért, mert rossz lap lett volna, nem azért, mert nem volt rá szükség, nem azért, mert nem volt kellő számú előfizetője. Másért, más okokból. Ne idézzük fel őket. Azt azonban fel kell idéznünk, hogy volt valaki, aki nem bírt belenyugodni a *Könyvtáros* megszűnésébe. Gondolhatnánk, azért, mert állását féltette. Nem igaz. Őt nyugdíjba küldték (elmúlt hatvan éves néhány hónappal), állásajánlatai is voltak (nem rosszak), öseredeti, igazi szakmájában is működhetett volna (mint az Új Magyar Irodalmi Lexikon is tanúskodik róla). Nem. Mindehetteyett ő azon volt hosszú hónapokon keresztül, hogy a *Könyvtáros* feltámadjon. Naponta járt be az immár megszűnt szerkesztőségbe (új szerkesztőség még nem foglalta el) és tárgyalt, telefonált, sürgetett – mondhatni jobb ügyhöz méltó buzgalommal, ha tudnánk jobb ügyet –, hogy támadjon életre a szakma havilapja. Új életre támadt. Az erőfeszítéseket siker koronázta. Nyilván nem csak *Bereczky László* érdeméből. Neki koncepciói, érvei, szakmaszeretete volt – pénze viszont semmi. Voltak azonban, akikre hatottak az érvek, akikben szintén volt szakmaszeretet, koncepció és lelkesültség amely rezonált *Bereczky* folyamatos megkereséseire, és volt – igaz, nagyon kevés – pénzük is. Feltámadt a *Könyvtáros* – *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*ként (a címet – ki más – *Bereczky László* találta ki). Megintcsak nem szeretnénk az utókor elébe vágni. Hogy milyen lett, hogy milyen volt a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* (főszerkesztő *Bereczky László*), annak megítélését bízzuk illetékesebbekre. Tény, hogy 1992 decemberétől mindmohig megjelent a *3K*, alapító atyái jóvoltából, szinte erőn felüli áldozatából, és – természetesen – *Bereczky László* főszerkesztésében. Nem tudjuk, hogy *Lázár*, akit *Jézus* föltámasztott, meddig élt azontúl. Azt azonban tudjuk, hogy a *3K* – miután *Bereczky László* föltámasztotta (*Jézus*nak is segítségére volt *Atyja* a műveletben) – jelenleg halódik. Nem a régi okokból. Újabból. Mindenki olvasónk megkapta a szerkesztőbizottság elnökének, *Tóthné Környei Mártának* levelét. Az ott elmondottakat felesleges lenne rekapitulálni. Egyetlen dolgot emelnénk ki belőle. Azt, hogy „a szerkesztőséget egyetlen főre csökkentik”. Szép, tán túl szép is lenne, ha ez az egyetlen fő *Bereczky László* lehetne, lehetett volna. Nem ő az. *Bereczky László* búcsúzik a laptól, e mostani szám impresszumában szerepel utoljára főszerkesztőként. A búcsú azonban ezúttal csak és kizárólag búcsú. Nincs – mint annak idején volt – beköszöntő. *Bereczky László* helyett nem lesz új főszerkesztő, nem lesz új program, nem lesz új lap. Ha megél a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* – reméljük megél, nem lesz más, nem akar más, mint amit eddigi, rossz leírni, de le kell írni, eddig volt főszerkesztője akart, kívánt, szeretett volna. Nem lesz főszerkesztője a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*nak, a *3K*-nak. Lesz viszont, reméljük, kellő számú előfizetője, akiknek, ezentúl kizárólag akiknek köszönhető lesz, hogy van a szakmának „igazi”, a régi, rossz szű szóval „központi” lapja. Mert az alapító és fenntartó atyák tesznek amit tehetnek, de az előfizetők kezében van a voks: legyünk vagy ne legyünk. Szerb Antal szerint a magyar ember igazi, legmélyebb szava az „és mégis”. És ha mégis lesz lap, lesz *3K*, akkor az ügyis *Bereczky László* lapja lesz, akárki jegyezze is az impresszumon.

„A társadalom alapvető érdeke
és feladata is egyben, hogy
mindenkor biztosítsa
a könyvtárak működési feltételeit”

*Beszélgetés Török Andrással, az MKM helyettes
államtitkárával*

Hogy miért mentünk el *Török András*hoz, az MKM új, területünkön illetékes helyettes államtitkárához egy beszélgetésre, valószínűleg nem igényel indoklást. Ha nem mentünk volna el, azt kellett volna – mint egy bizonyítványt a la Karinthy – megmagyarázni. Kérdéseinket, amiként az ilyenféle interjúk esetében szinte kötelező, előzőleg, írásban beadtuk. Sem *Török András*, sem olvasóink nem érték volna be afféle gyors, röpválaszokkal. Mielőtt azonban a kiérelt, politikushoz illően árnyalt válaszokat írásban megkaptuk volna, néhány kötetlen szót is válthattunk *Török András*sal, aki – stilszerűen – a saját könyvtári élményeiről mondott néhány szót, mielőtt az érdemi részbe belevágott volna. (A stilszerűség arra is vonatkozik, hogy első kérdésünk – mint alant is olvasható – azaz kezdődött: „Kezdjük talán a szubjektum felől”. Nos, onnan kezdtük.)

A századfordulón – indította a beszélgetést, irodalomtörténészhez, irodalmárhoz méltóan *Török András* – az írók és költők a szó szoros értelmében kávéházakban éltek és alkottak. A szociológusok szerint főleg azért, mert nem volt otthon fűtés és világítás. Én sok-sok évet töltöttem könyvtárakban, éltem és írtam ott, nem mintha nem lett volna fűtött és világított lakásom, de viszont munkahelyem nem volt. Irodalomnépszerűsítő könyveket, tanulmányokat, cikkeket írtam, fordítottam, és a könyvtár volt az a hely, amely megadta az ehhez szükséges információkat, könyveket és azt a légkört, ami inspirál. Sokat jártam a régi Széchényi Könyvtárba, bár igazán megbarátkozni nem tudtam vele: zajos volt, nyirkogott a padló stb. Ennél még a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központját is jobban szerettem, azok a különös zajok, amiket ott hallhattam, mint később kiderült, a galambok lépkedtek az üvegtetőn, sokkal rokonszenvesebbek voltak. Jó volt az FSZEK-ban az is, hogy szombatonként is nyitva volt. Igaz, abban az időben kéthetente csak. Én pedig sokszor eltévesztettem a dátumot. Egy idő után már nem mertem szombaton odamenni. A törzshelyem azonban az Akadémiai Könyvtár lett. Mert jártam ugyan a Gorkij Könyvtárba is, voltam sokszor az Országgyűlésiben is, de például ez utóbbiban még a szép lányok ellenére is (ott volt a legtöbb szép lány emlékeim szerint) kissé álmosítónak találtam a környezetet. Az Akadémiaiban viszont törzsolvasó voltam. Először csak vágytam arra, hogy nekem is, mint oly sokaknak, állandó helyem legyen. Ez nemcsak a kutatóknak járt ki, afféle szokásjog volt. Én akkor jutottam állandó helyhez, a 11-eshez, ami-

kor a raktárak átépítése, a könyvek egy jó részének külső raktárba telepítése miatt *Bence György* úgy döntött, ezentúl inkább otthon dolgozik. (Napokat kellett volna várnia egy-egy könyvre, ő pedig türelmetlen volt.) Rám hagyta hát a 11-es helyet. Azontúl, négy-öt éven át az az enyém volt. Az a hölgy, aki diszponált a helyek fölött, délelőtt 11-ig fenntartotta számomra. Ha addig nem mentem be, akkor persze más kapta. Dehát a 11-es alapjában véve mégis az enyém volt. Egyéb kedvezményekben is részesültem. A könyvtárközi kölcsönzés csak akadémiai dolgozóknak-kutatóknak járt, én sohasem voltam az. Mégis kaptam könyvtárközi, nem is keveset, Mark Twain-ről, Oskar Wilde-ről írtam könyvet, ezekhez kellett a külföldi szakirodalom. Egy svéd egyetemi könyvtár küldte őket, igen gyorsan. Olyan jó volt az állománya, hogy Amerikából nem is kellett kérnem semmit. Ideális munkakörülmények voltak a régi Akadémiai Könyvtárban. Az újjal valahogy kevésbé tudtam megbarátkozni. – Így *Török András*, aki – e szövegek erejéig – nem helyettes államtitkár, hanem tudós értelmiségi, a könyvtári törzstag intellektuell volt. A továbbiakban már a helyettes államtitkár szól:

– *Kezdjük talán a szubjektum felől. Ön – úgy tudjuk – egy szerkesztőségből került az MKM-be. Nem túlságosan nagy ugrás egy folyóirattól az egyik legtöbb társadalmi igénnyel bombázott főhivatalig?*

– Tulajdonképpen eddig is a kultúra területén dolgoztam, igaz, hogy nem az irányításban, de gondolom, hogy a korábbi munkám során szerzett tapasztalatokat az új munkakörömben is hasznosítani tudom majd.

– *Beletanult már a minisztériumokban kikerülhetetlen – és értelmiségi számára oly idegennek tűnő – adminisztrációba?*

– Amikor elvállaltam a minisztérium helyettes államtitkári posztjára szóló megbízatást, elsősorban a feladataimból indultam ki és teljes mértékben támaszkodom és jövőben is támaszkodni kívánok a nagy államigazgatási tapasztalatokkal rendelkező munkatársaim tanácsaira. Ez a segítség és háttér – úgy érzem – nagyban megkönnyítette a beilleszkedést.

– *Mivel kezdte a közgyűjtemények tanulmányozását, mit tekint a leggyorsabban megoldandó problémájuknak?*

– Az első időszak a tájékozódás jegyében telt el. Meg kellett közelebbről ismerkednem a felügyeletem alá tartozó szakterületek sajátos problémáival, feladataival, és elengedhetetlennek tartottam, hogy személyesen is találkozzam az egyes osztályokon dolgozó munkatársaimmal, a szakmai szervezetek vezetőivel. Ez hasznos volt abból a szempontból is, hogy e megbeszélések során új információt sikerült szereznem a szakterületek tevékenységéről, és nagyvonalakban a legfontosabb tennivalókat is feltérképezhettem. Természetesen a Közgyűjteményi Főosztályon is rövid látogatást tettem. Megbeszélést folytattam a főosztályvezetővel, a könyvtári, múzeumi és levéltári osztályok vezetőivel és munkatársaival. Itt kaptam tájékoztatást a legégetőbb problémákról és a terület rövid, illetve hosszú távon megoldandó feladatairól. Azt hiszem a területet érintő jogszabályok előkészületei nagyon előrehaladott állapotban vannak. A könyvtári területen kiemelném a kötelezpéldány szolgáltatást szabályozó törvényt, amelynek benyújtására viszonylag rövid határidőn belül sor kerülhet.

– *A könyvtárosok – lehet szakmai elfogultságból, csőlátásból, enyhe paranoiából – szerte a világban és hazánkban is – úgy látják, hogy az általuk képviselt intéz-*

mények – az iskola mellett – a legfontosabb össznemzeti kulturális infrastruktúrát jelentik. Ön hogyan látja ezt a kérdést? Hogyan rangsorolja a könyvtárügyet a kezére bízott szakterületek között?

– Minden szakma a saját területét érzi a legfontosabbnak és arra törekszik, hogy minden eszközzel érvényesítse az érdekeit. Ez így természetes is, és épp ezért nem tekinthető csúllátásnak, ha a könyvtárosok is az általuk képviselt intézményeket tartják a legfontosabbnak.

Minisztériumi köztisztviselőként, azonban nincs szándékomban különbséget tenni, egyfajta fontossági rangsort felállítani a felügyeletem alá tartozó területek közt. Minden gondjaimra bízott szakterületet egyaránt fontosnak tartok, és lehetőségeimhez képest mindegyiket segíteni szeretném. Bár a szűkös lehetőségeink bizonyára kompromisszumokra kényszerítenek majd. De sorrend ebben az esetben is inkább a konkrét, elvégzendő feladatok prioritását fogja jelenteni nem pedig a szakterületekét.

– Könyvtári törvényre szükség van, azt mihamarabb meg kell hozni-teremteni – várakozik a hivatalosság, a miniszteriális vezetés is – immár évek óta. Hogyan áll a törvény ügye? Mikorra várható?

– Úgy érzem, az új könyvtári törvény kidolgozása nemcsak a hivatalosság, hanem a szakma azon szándékait is tükrözi, hogy megváltozott társadalmi, politikai helyzetnek megfelelő és az eltelt időben elfogadott törvényekkel összhangban lévő könyvtári jogszabály szülessen.

A kormányprogramban is szerepel a közgyűjtemények működését szabályozó törvények benyújtásának terve. A kormánytól függ, hogy mikor kerülhet a parlament elé a törvénytervezet. A törvény előkészítése – mint említettem – rendkívül előrehaladott állapotban van, gyakorlatilag már korábban elkészült, azt a könyvtáros társadalom széleskörű szakmai vitában véleményezte is. Részünkről nincs tehát akadálya annak, hogy rövid időn belül a kormány rendelkezésére bocsássuk a tervezetet. Az, hogy eddig nem került előterjesztésre, részben az időközben felvetődött új koncepcióknak, elképzeléseknek (mint pl. egy kulturális örökségről szóló közös törvény) tudható be.

Úgy tűnik, hogy véglegesen eldőlt, hogy a múzeumi, levéltári és könyvtári törvények külön-külön kerülnek benyújtásra. Elsőként minden bizonnyal a levéltári törvényre kerül majd sor, ezt más kapcsolódó törvények egyidejű előterjesztése indokolja. A könyvtári területet érintő jogszabályok közül a köteleespéldány szolgáltatás szabályozásáról szóló törvény külön, önálló törvényként kerül benyújtásra. Ennek gyors elfogadására reális lehetőséget látok. A könyvtári törvényre azonban valószínűleg csak a jövő évben vagy azt követően kerül sor.

– Törvény hiányában, a törvényre várva hogyan navigálható el a könyvtárügy? Mi lesz pl. – hogy a legeslegfontosabbat kérdezzük, a Széchényi Könyvtárral, annak állományával, amely a köteleespéldány-rendelet ellehetetlenülésével maga is ellehetetlenül. Igaz az, hogy már az idén – 1994-ben – lesz köteleespéldány-törvény?

– A könyvtári szakterület vonatkozásában jelenleg is hatályban van az 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelet a könyvtárakról és az ennek végrehajtásáról szóló 17/1976/VI.7./MT. számú rendelet, amelyeknek a megváltozott helyzethez és az időközben elfogadott jogszabályokhoz való legszükségesebb módosítása megtörtént. Éppen ezért – bár a meglévő jogszabályok elavultak, hiszen egy korábbi állapotot tükröznek, és sok ellentmondást is tartalmaznak – mégsem be-

szélnék a törvény hiányáról. Más kérdés viszont, hogy ezek a meglévő, többszö-
rösen módosított jogszabályok nehezen áttekinthetők és épp ezért használható-
ságuk elég sok kívánnivalót hagy maga után.

Az elmúlt évek tapasztalata alapján a könyvtári rendszer, ha kisebb-nagyobb
zökkenőkkel is, de működőképes maradt. Ebből elsősorban azt a következtetést
lehet levonni, hogy bár az előbb elmondottak miatt az új könyvtári törvény elfo-
gadása sürgető feladat a könyvtárak működése szempontjából, azonban sokkal
meghatározóbbak a költségvetési, finanszírozási kérdések voltak és lesznek is. A
jövőben sem a törvény maga, hanem a hozzárendelt költségvetési támogatás fog-
ja a fő szerepet játszani a könyvtárak működésében. Mindezekkel együtt, az ár-
nyalatokkal együtt az új törvény benyújtását sürgető és támogatandó feladatnak
tartom és igyekszünk elérni, hogy mielőbb parlament elé kerülhessen.

A kötelezpéldány-szolgáltatás esetében az alapvető probléma, és az említett
ellehetetlenülés abból fakad, hogy a társadalmi, politikai helyzet alapvetően
megváltozott, és ezzel együtt megváltoztak a gazdasági körülmények is. A koráb-
bi állami könyvkiadást felváltotta a magánkiadók, magánnyomdák szinte át-
tekinthetetlen szövedéke. A helyzetet jól illusztrálja, hogy az OSZK Kötelezpé-
ldány Szolgálat 1641 könyvkiadót, 60 hanglemez és videó kiadót, 2930 időszaki
kiadvány kiadót tart nyilván. Ráadásul ez még nem is a teljes kép, hiszen a nyil-
vántartás csak azokat a kiadókat tartalmazza, melyek kötelezpéldányt küldtek.
A nemszolgáltatókról csak sejtések vannak. A hatályos kötelezpéldány rendelet,
amely egy olyan helyzetet tükröz, amelyben az állami nyomda az állami könyv-
táraknak szolgáltart ingyenes példányokat, nem követte ezeket a változásokat. El
kell ismerni, hogy a korábbi magas példányszám sokszor valóban nagy terhet
jelent egyes – főként a kisebb – kiadóknak. A Széchényi Könyvtár problémája
emellett még abban is jelentkezik, hogy a kötelezpéldányokat ÁFÁ-val terhelték,
ami számunkra teljes mértékben elfogadhatatlan. Ez ügyben sikerül megállapo-
dásra jutni a pénzügyminisztériummal.

Az új kötelezpéldány törvény jelentene megnyugtató megoldást a kérdésben, ezért szeretnék még ebben az évben tető alá hozni. Amint már említettem, erre reális lehetőséget látok. A törvény lehetővé teszi a kötelezpéldány beszolgáltatására vonatkozó jogi szabályozás egységesítését, az időközben ráakódott egyéb funkcióktól (állománygyarapítás) való megtisztítást, az előállítók érdekeltté tételét, valamint az információ és ellenőrzés lehetőségének megteremtésével mulasztás esetén a szankcionálást. A törvény által a Széchényi Könyvtár ezirányú gondoljai is megnyugtató megoldást nyernének.

– *A nagy, átfogó könyvtári törvény milyen alapelvek szerint épül majd fel? Igaz, hogy részint sokkal tágabb, a közművelődés (és így a közművelődési könyvtárügy) kereteit messze meghaladó-szétfeszítő lesz? Hogy magában foglalja a szakirodalmi információ egész kérdéskörét is? Hogy másrészt szűkebb lesz a vártnál, hogy a meglévőből, a lehetségesből indul ki és nem keres optimumokat? Igaz, hogy a Széchényi Könyvtárról külön részben fog rendelkezni, megadva ezzel a nemzeti könyvtárnak azt, ami régóta kijárt volna neki?*

– A törvény alapelveinek egy hatékony könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási rendszer kialakítását kell céloznia, amely a lakosság széles rétegeinek színvonalas könyvtári szolgáltatásokat tud nyújtani, és minden állampolgár számára potenciálisan elérhető. Olyan könyvtári rendszer kialakítása kívánatos, amely alkalmas arra, hogy a társadalom értéknormáit tükrözze és tőpustól függetlenül megvalósítja az értékközvetítés elveit. Az állam feladata az, hogy megteremtse és fenntartsa a társadalmi nyilvánosság könyvtári intézményeit. Ez elsősorban közszolgálati könyvtári szolgáltatásokra vonatkozik. Milyen feladatokat kell érteni ezalatt? Például az állampolgári alapon járó szolgáltatások biztosítása, a könyvtári rendszer szervezésének legfontosabb tennivalói a jogi szabályozástól kezdve egészen a szolgáltatások terén történő együttműködésig, de ide sorolom a nemzetközi együttműködés kérdéseit is, a nemzeti kultúra képviseletét a nemzetközi fórumokon. Ezek a feladatok túlmutatnak az egyes könyvtárakon, hiszen az egész rendszer érdekeit szolgálják, és ezért az államnak fokozott figyelmet kell fordítania ellátásukra. A könyvtári törvényben véleményem szerint ezeknek az alapelveknek kell tükröződnie, és a nemzeti kultúra könyvtári dokumentumokban megjelenő, nyilvános közlésre szánt értékeinek a megőrzésével, közreadásával kapcsolatos feladatokat kell szabályozni. Ezzel kapcsolatban a rendszer felépülésére, rendeltetésére, működésére vonatkozó kérdésekkel is foglalkoznia kell. Fontosnak tartanám azt is, hogy ne csak a hazai, hanem a nemzetközi közreadás és a nemzetközi együttműködés kérdéseire, valamint az állam ellátási kötelezettségeire, ágazati, felügyeleti feladatainak ellátására is kiterjedjen.

Az elkészült koncepció valójában tartalmazza ezeket az elveket, elképzeléseket, a végleges változat kidolgozásáig azonban bizonyára még további egyeztetésekre, pontosításokra lesz szükség, de nem hiszem, hogy lényeges változtatásokra kerülne sor.

– *Sokan vélik úgy, hogy a könyvtárügy (kivált ha abba, amint az természetes is, a szakirodalmi információ hatalmas tereuma is beleértődik) hivatalos, állami-szervezeti képviselete nincs azon a szinten, amelyen lennie kellene. Van ezzel kapcsolatban valamilyen elképzelése?*

– Az ágazati felelősségből következően a könyvtári rendszer egészére a jogszabályokon keresztül lehet hatást gyakorolni. Továbbmenve; szintén az ágazati

felelősségből következően – ha nem is közvetlenül –, de a tárca minden könyvtárat képvisel, és ebből a szempontból mindegyiket „magáénak érzi”. A könyvtárügy képviselője ezúton tehát biztosított.

– *A magyar könyvtárügy jelenleg meglehetősen szorult helyzetben van. A szakkönyvtárak egy jelentős része „becsukott”, vagy az összeomlás szélén áll (üzemi szakkönyvtárak), a közművelődési könyvtárak közül a kisebbek az ellehetetlenülés szélén állnak, a nagyobbak krajcáros gondokkal küszködnek, miközben a könyvtárak az égbe szöknek. Mi az, amit „felvállal”, és mi az, amit „lead” (önkormányzatoknak, alapítványoknak, magánosoknak stb.)? Mi a tárca feladat- és szerepvállalásának a minimuma?*

– A társadalom alapvető érdeke és feladata is egyben, hogy mindenkor biztosítsa a könyvtárak működési feltételeit. A kormányprogram is hangsúlyozza, hogy a közgyűjtemények fenntartása állami feladat. E feladat végrehajtásának legfontosabb kritériuma és végeredményében meghatározója azonban a finanszírozás kérdése. Ezzel kapcsolatban azt gondolom, hogy a kultúra finanszírozásában az állam mellett a jövőben az önkormányzatokra és a magánmecenatúrára is egyre nagyobb szerep kell hogy háruljon. Elképzeléseink szerint ez úgy érhető el, hogy erősíteni kell a helyi közművelődési intézmények és a kultúrákövetítő és -teremtő civil szervezetek együttműködését.

Függetlenül mindettől a könyvtári alapellátás az állam és az önkormányzatok mindenkori feladata. Az önkormányzatok esetében ezt a törvény is kötelezővé teszi. Azt azonban kiemelném, hogy az ellátás biztosítása a kötelező, és nem pedig a könyvtár fenntartása. Ez tehát azt jelenti, hogy bizonyos esetekben sor kerülhet könyvtárak összevonására és megszüntetésére is, ez azonban nem veszélyezteti, veszélyeztetheti az említett alapellátást.

– *Milyen az új tárca kapcsolata azokkal az intézményekkel, amelyek szoros kapcsolatban állnak a könyvtárüggyel? Az OMFB-vel, a Tudománypolitikai Kollégiummal, az Akadémiával, az MKE-vel, a KIK-kel stb.?*

– Jó és konstruktív a kapcsolatunk a felsorolt szervezetekkel. Különösen a szakmai szervezetekkel; a Magyar Könyvtárosok Egyesületével és a Könyvtári és Informatikai Kamarával, hiszen minden a szakmát érintő kérdésben kérjük véleményüket, javaslatukat. A múlt év során a Tudomány Politikai Bizottság mellett megalakult a Szakirodalmi Információs Munkacsoport, amelynek tagjai között az említett szervezetek képviselői megtalálhatók. Tekintve azonban, hogy nincs az a tökéletes kapcsolat, amelyen ne lehetne javítani: a tárca törekedni fog arra, hogy még szorosabb kapcsolata legyen e szervezetekkel.

– *A különböző könyvtáraknak különböző tulajdonosaik, fenntartóik vannak. Ezek nagy csoportjairól külön törvények rendelkeznek (önkormányzati, akadémiai, iskolai, szakszervezeti stb.), amelyekben a könyvtár éppcsak megemlítve, vagy még úgy sem található. A szakmai felügyelet azonban a kultusztárcaé. Hogyan teremthető meg az egyensúly, az optimális „együttműködés” a különböző terenumok és érdekek között? Mit tud és főleg mit akar tenni a kultusztárca azokért a könyvtárakért, amelyeknek a gazdája?*

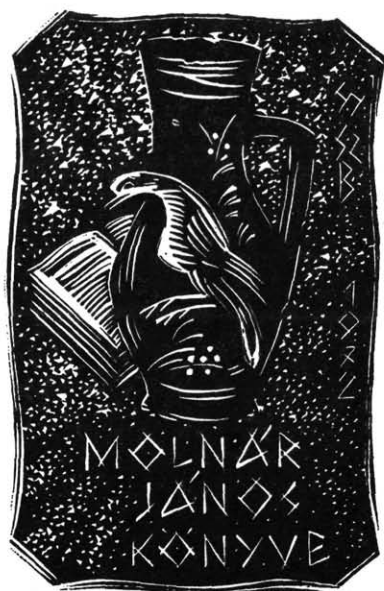
– A tárca alapvető feladata és felelőssége elsősorban az, hogy megteremtse a könyvtári rendszer működésének garanciáit, ezáltal színvonalas könyvtári szolgáltatások álljanak az állampolgárok rendelkezésére. Elsősorban a lakóhelyi vagy önkormányzati könyvtárak csoportja az, amely révén ez széles körben meg-

valósítható. E könyvtárak működési feltételeit kell biztosítani főként egy megfelelő finanszírozási modell kialakításával.

A másik fontos területe a könyvtári rendszernek, amelynek fejlesztését a tár-
cának kiemelten támogatnia kell az országos szakkönyvtárak – egy a korábbinál
ugyan szűkebb – köre, amelybe azonban beleérttem az egyetemi és felsőoktatási
könyvtárakat is. A felsőoktatási könyvtárak fejlesztését szolgáló projekt a legna-
gyobb vállalkozás, amelynek előkészítése jelen pillanatban is folyik. A fejlesztési
program keretében lehetőség nyílik arra, hogy a felsőoktatási és szakkönyvtárak
körében egy olyan stabil csoportot, magot hozzunk létre, amely képes magas-
szívnálú, a tudományos területeket lefedő, szakirodalmi információs ellátást
nyújtani. E kis könyvtárscsoportra összpontosítva tűnik legreálisabban és párhü-
zamosságoktól mentesen megvalósíthatónak az a széleskörű és korszerű könyv-
tári ellátás és a hatékony könyvtári információs rendszer.

Úgy vélem, egyre inkább bekerül a köztudatba, hogy könyvtárak nélkül, az
információkhoz való gyors hozzáférés nélkül nem képzelhető el modern társa-
dalom. A minisztériumnak az a tapasztalata, hogy a fenntartók nem könyv-
tárellenesek, és erejükhez mérten igyekeznek biztosítani a működési feltételei-
ket. Nem hiszem, hogy a szándék vagy az akarat hiányozna e téren, sokkal inkább
a pénz. Az tehát, hogy a könyvtáraknak különböző fenntartóik vannak nem érinti
hátrányosan ezeket az intézményeket.

– *Vannak bizonyos neuralgikus gócok a könyvtárügyben, noha nem minden eset-
ben ezek a valóban kardinális kérdések. A használókat, a könyvtárakat, a fenntar-
tókat, azonban gyakran mégis ezek foglalkoztatják leginkább – sokszor valóban jog-
gal. Hármat emelnénk ki közülük: a kistéleplések könyvtári ellátását, a könyvtári
képzés és oktatás ügyét, valamint a könyvtári szolgáltatások árainak kérdését. Ho-
gyan „áll hozzá” a tárca ezekhez a kérdésekhez?*

– A kistélepülések könyvtári ellátását a lakóhelyi könyvtári ellátás keretében látom megoldhatónak. Már szó volt róla, hogy a könyvtári ellátást törvény teszi kötelezővé. Ezt a jövőben is meg kívánjuk őrizni. Azt hiszem tehát, hogy ezt a kérdést nyugodtan rá lehet bízni az önkormányzatokra. A könyvtári szolgáltatások árainak kérdésében, az alapszolgáltatások esetében mindenképpen az ingyenességet tartom ésszerűnek, az egyéb szolgáltatások esetében pedig át kellene gondolni mi az, amiért pénzt lehet kérni és mennyit. A szakma mindenkori alapvető érdeke, hogy megfelelő számú és jól képzett utánpótlás álljon rendelkezésére. Az utóbbi években pedig, a korszerű technika könyvtárakban történő gyors térhódításával, különösen élesen vetődik fel a könyvtárosképzés kérdése. Ésszerű megközelítésnek számomra az tűnik, hogy a szakma igényeit, elvárásait figyelembe véve intézményes keretek között történjen a képzés. Tudomásom szerint folyamatban van és kiadás előtt áll az iskolán kívüli szakképzés új képzési anyaga is. A felsőoktatási intézményekben folyó képzés korszerűsítése pedig a minisztérium egyik igen nehéz feladata lesz a jövőben.

– *A minisztériumnak van egy könyvtári osztálya, ha jól tudjuk titkárnővel együtt is mindössze négyen állják benne a sarat. Mennyire tartja elegendőnek ezt az osztályt, osztálylétszámot a fent szóba került hatalmas feladatokhoz képest? Mennyire tud Ön támaszkodni erre az osztályra?*

– A Könyvtári osztály létszáma jelenleg öt főből áll. Tény az, hogy az operatív feladatok csökkentek. Nem érzékelem, hogy a létszám-helyzet nagyobb problémát jelentene az osztály munkájában és teljesítményében.

– *Az MKA könyvtári kollégiumának idén 25 millió forintja volt a könyvtári projektek támogatására. A kuratórium tagjai szinte mániákus lelkiismeretességgel osztották fel ezt a pénzt, ám a sajtó – szinte egyhangúlag – úgy számolt be erről a 25 millióról, hogy az csepp a tengerben. Lehet-e változtatni ezen a helyzeten?*

– Egyet értek azzal a megállapítással, hogy a könyvtári szakkollégium a terület igényét tekintve meglehetősen kevés összeg felett rendelkezik. Tudomásom szerint azonban a könyvtáraknak lehetőségük van arra, hogy a Nemzeti Kulturális Alap más szakkollégiumához is pályázatot nyújtsanak be. Különösen érdekelték a könyvtárak a folyóirat-kiadás, könyvkiadás, videóforgalmazás területein stb., hiszen e területeken a könyvtárak a dokumentum-beszerzés, -gyarapítás oldaláról érintettek. A Szabadművelődési Alapítvány által meghirdetett pályázatoknak egyre kisebb szerepe van a könyvtári feladatok finanszírozásában.

– *Viszonylag közismert az egyetemi könyvtárak fejlesztésének projektje, az erre módot adó világbanki hitel dolga. Vajon van-e, terveződik-e más hasonló injekció a könyvtáriügy számára? Foglalkozik-e a tárca ilyenek felkutatásával? Milyen kilátásai vannak?*

– Jelenleg és a jelenlegi gazdasági helyzet ismeretében nem látok lehetőséget nagyobb szabású, a felsőoktatási könyvtári fejlesztéshez hasonló vállalkozásra. Különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a felsőoktatási könyvtárak fejlesztési programja csak a következő években, a világbanki hitel felvétele után kezdődhet el ténylegesen és öt éves időtartamot jelent. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy nem kívánunk foglalkozni ennek lehetőségével. A tárca folyamatosan kutatja, hogy milyen új erőforrásokat, új konstrukciókat lehetne a közgyűjteményi fejlesztésekbe bevonni.

Bereczky László – Vajda Kornél

MKE küldöttközgyűlés, 1994

Az MKE küldöttközgyűlései mindenkor a szakma figyelmének középpontjában álltak és állnak. Vannak azonban fokozatok, ha – mint most is – új elnökről dönt a közgyűlés, a figyelem, érthető okokból sokkal koncentráltabb. Nem vitatható, hogy minden kollektív bölcsesség és minden demokrácia mellett is, alapvetően meghatározó, kik vezetik az MKE-t, ki annak az elnöke. Szimbólikusan is, gyakorlatilag is döntő súlya van az elnöknek. Annak az elnöknek, aki programot is kínál, személyi garanciákat is, aki eddigi szakmai curriculum vitae-jével mintegy kifejezi azt, mit kíván a magyar könyvtárosság. A most megtartott küldöttközgyűlés jelentősége tehát alig túlozható. *Horváth Tibor* helyére másvalakinek kellett kerülnie, mindenkit az foglalkoztatott, ki lesz az. Ki lesz a numeró 1 az MKE-ben? Milyen lesz az elkövetkező évek MKE-je, ki mögé sorakozik fel az MKE, mi várható tehát?

Az ülés természetesen, és immár jócskán megszokott módon, az alapszabályok maximális megtartásával folyt le. Lehet, a résztvevők talán unták-rühellték a sok formai hókusz-pókuszt, az elnöklő *Poprády Géza* sok-sok felkérését, kérdését, megállapítását, megnyitását, lezárását, ténymegállapítását stb. (nem is szólva a különböző bizottságok vezetőinek, felelőseinek, elnökeinek stb. jelentéseiről, beszámolóiról, megállapításairól), ám bizonyos, hogy mindez a sok formáság abszolút szükséges. Nemcsak azért, hogy ne érhesse szó a ház elejét, hanem azért is, hogy mindenki láthassa: szabályosan, törvényesen (legitim és legális módon), minden szubjektivitás, rendtelenség nélkül folyik e fontos esemény-sorozat. Volt tehát levezető elnök, mandátumvizsgáló bizottság, választási és szavazatszedő bizottság stb. voltak szünetek, voltak technikai processzusok, hál'istennek (és *Poprády Gézának*, aki elnökként mindent megtett azért, hogy a szabályok is főrslifosan betartassanak, de mégse füljön unalomba az ülés) minden baj nélkül. Az ülésen megjelent – igaz, csak rövid üdvözlés erejéig – fontos parlamenti teendőik siettettek – *Török András* helyettes államtitkár. Akik beszámolóval tartoztak, az elnök, a főtitkár, a Tanács elnöke, az ellenőrző bizottság elnöke, a beszámolókat elreccitálták (mindegyiket teljes terjedelmében hozza a 3K). Némelyikük ki is egészítette az írásban előre kiosztott anyagot. *Horváth Tibor* például igen fontos dolgokkal: azzal, hogy az akkreditáció kérdéséről szolt, arról, hogy – minden ellenkező látszat dacára meglesz a budapesti és a debreceni tanszék akkreditációs joga-lehetősége. Arról, hogy a szakma megbecsülése az egyetemek urainak (dékánok, rektorok) beadott anyagok mineműségétől is függ. Arról, hogy mi a viszony a KIK és az MKE között (amelynek kapcsán – pozitív értelemben – arról is szolt, hogy a KIK a „nehézsúlyú” emberek fóruma), arról, hogy a két szervezet jóviszonya – hosszú távon – nem lehet kétséges. De súlyos szavakat szolt az MKE elnöksége és a Tanács viszonyáról is. (Gyakoribb tanács-ülésekre tett utalást, ami akár a Tanács működésének dicséretként is értelmezhető.)

Nem hiányzott a leköszönő vezetőség dicsérete sem. Lehet, a volt elnök és társai úgy vélték (magukban), hogy róluk a majdani könyvtártörténet hivatott ítélni, azt azonban elégtétellel kellett nyugtáznuk, hogy még az olyan kritikus (és sokszor kellemetlenül igazmondó) elmék is, mint mondjuk *Koltay Tibor*, szuperlatívuszokkal búcsúztak tőlük. (Hogy olyan szépkeblű hölgyektől, mint amilyen pl. *Gellér Ferencné*, csak dicséretet kaptak, bárha jobban is eshetett mint Koltay tudós szavai, titkon azért számíthattak.) Voltak persze, akik nem egészítették ki mondandójukat: Tóth Gyula, az ellenőrző bizottság elnöke, miként máskor is, mindig, most is tökéletes anyagot adott, nem kellett „javítania”.

A közgyűlés igazi tétje azonban a nagy verseny volt: ki lesz az elnök. A dolgot bonyolította, hogy a kettő jelölt egyike, *Vajda Erik* nemigen akart elnök lenni. Sri Lanka-i munkájára hivatkozott, szinte lebeszélte mindenkit arról, hogy őt válasszák. Programja azonban olyan átütő erejű volt, hogy nem úszhatta meg: ő lett az elnök, méghozzá imponáló szavazataránnyal. A másik jelölt, *Kocsis István*, önkínzó gyönyörűséggel (még a szavazás eredményének ismerete előtt) jószérivel csak arról beszélt, hogy milyen jó Vajda Erik programja. Pártja (mert azért ő is igen sok szavazatot kapott) annak örülhetett, hogy ismét kiderült: Kocsis István is nagyon jó elnök lenne (lehetett volna, lesz majd még bizonyosan). A 3K Vajda Erik szuperprogramját természetesen teljes terjedelmében közli.

Szóval: habemus papam. Van elnökünk, van annak (és nekünk) programja. A továbbiakról tudósít majd a 3K rendszeres rovata, az MKE Hírlevele. No meg mindennapi könyvtárosi létünk-életünk is. Az elnökség tagjai pedig a következők (a kapott szavazatok sorrendjében: *Poprády Géza, Kocsis István, Nagy Attila, Horváth Tibor, Fülöp Géza, Ottovay László, Papp István*. Póttagok: *Tuba László és Varga Róbert*. Mindegyikőjüknek gratulálunk és jó munkát kívánunk.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének négy esztendeje (1991 – 1994)

– Elnöki beszámoló –

Négy esztendővel ezelőtt az MKE új vezetőségének megválasztásakor Egyesületünk tudatosította önmaga és a könyvtári szakma számára azokat a módosult feltételeket, amelyek könyvtáraink és tájékoztató intézeteink társadalmi életterét átalakították. E változások kihívása abban állott, hogy senkinek nem volt, nem lehetett tapasztalata könyvtáraink munkálkodásáról a létrejött társadalmi környezetben. A politikai szerkezetváltás két főirányban hatott. Egyik részről szélesedő és erősödő demokrácia növelte a könyvtárak társadalmasítását, önállóságát, és az ehhez szükségképp hozzátartozó felelősségei, sajnos ezzel együtt a kiszolgáltatottság is növekedett, ennél fogva erősödtek és átalakultak a társadalmi szervezeteinkre váró feladatok is. Másik részről, főként a gazdasági tényezők, a fenntartás oldaláról romló, szűkülő feltételekkel és hatással kellett számolni. Bár ez utóbbi nem vonatkozott egyformán valamennyi könyvtárra (sőt, egyes

helyeken javulás volt érezhető), de mindenképpen növelte a könyvtárfenntartás színvonalában lévő különbségeket.

Ebben a környezetben Egyesületünk gondolkodásának, tájékozódásának biztonságát az adta, hogy hosszú történetük során a könyvtáraknak már kialakultak jól meghatározható feladatai, e szilárd társadalmi szerephez kellett a legmodernebb könyvtártudományi eredményeket illeszteni, korszerűséget biztosítani. Ezért az egyébként vonzó filantróp könyvtárkép megőrzése mellett, amely a kulturális örökség ápolásának változatlan feladatait jelentette számunkra, nyomatékosítottuk a könyvtárosok nélkülözhetetlen tudásgazdálkodási ösztönző szerepét a társadalom szellemi életében. Hangsúlyaink eltolódásának hármasköve volt.

Először abban nyilvánult meg, hogy szigorú következetességgel kértünk számunkra szakmai megalapozottságot a könyvtárpolitikában megnyilatkozó személyektől, szervezetektől és intézményektől egyaránt, hiszen történelmünk átmeneti időszakában bármely meg- vagy végiggondolatlan törekvés, elképzelés fokozott károkat okozhat; bár Egyesületünk nem vonta kétségbe azoknak a nézeteknek jóhiszeműségét sem, amelyekkel egyébként nem értett egyet.

Másodszor az Egyesület tisztában volt azzal, hogy csak egyetlen állásfoglalás nem fogadható el: a változatlan kinyilatkoztatása, amely a könyvtárügy szervezetében, irányításában, fenntartásában, feladataiban a régi kövületeket is óvni vagy visszaállítani kívánta/kívánja egy nem körvonalazott, rosszul felfogott, ám néha igen tetszetős „érdekvédelem” jegyében, ráadásul úgy, hogy a „mindent óvni és megőrizni” elképzelés pénzügyi terhei a könyvtárügy továbbélésének tőkéjét csökkentették volna. Egy alapjaiban változó társadalomban elképzelhetetlen változatlan könyvtárügyet életben tartani.

Harmadszor, Egyesületünk kiállt a szelektív fejlesztés gondolata mellett, sőt, ennek egyik kidolgozója, érvényesítője volt.

Világos elvei és szellemi erőforrásainak tudatában az Egyesület elérkezettnek látta az időt könyvtáraink lényeges problémáinak összegzésére és korszerű elgondolás felvázolására. Ennek azonban akkor látta értelmét, ha a könyvtárakról

nem belterjes vitát kezdeményez vagy kezdeményezésével nemcsak az államigazgatás megszokott szintjén jelentkezik, hanem a könyvtár- és tájékoztatásügy tárcaközi jellegének és társadalmi fontosságának megfelelően kormányzati döntést ér el. Amikor az MKE bejelentette, hogy a könyvtárügyet kormány szinten kívánja képviseltetni, akkor nem szólamot, vágyakat hangoztatott, hanem előrehaladott tárgyalások és megbízható ígéretek állottak mögötte. Ez az egyesületi elképzelés szerencsésen találkozott az MTA illetékeseinek hasonló óhajával. Végül a Minisztertanács mellett létrehozott Tudománypolitikai Bizottság életre hívott egy munkabizottságot a szakma és más érdekelt szervezetek képviselőiből egy könyvtárpolitikai elképzelés kimunkálására a kormány számára *Csurgay Árpád* akadémikus vezetésével. A munka *Előzetes rendszerterv...* címmel elkészült, a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* különszámának jóvoltából a legszélesebb nyilvánosság számára is elérhető. Bár e munkálatok nem az Egyesület kereteiben folytak, figyelemmel volt az Elnökség könyvtárpolitikai elképzeléseire. A dokumentum további sorsa az újrászervezett tudománypolitikai intézményeken múlik.

Az Egyesület álláspontját más írások is dokumentálják.

Az Elnökség még időben levélben fordult a művelődésügyi miniszterhez, aki rokonszenvét elképzeléseinkkel sárospataki vándorgyűlésünkön igazolta vissza nyilvánosan. Az SZDSZ számára finanszírozási kérdésekben foglaltunk állást, javaslatainkat elfogadták, de az akkori miniszter egyetértését is elkönyvelhettük. A példák tovább sorolhatók.

A fentiek alapján az MKE munkája joggal értékelhető úgy, hogy tekintélyt vívott ki magának, befolyása nőtt. Tekintélyünk növekedését úgy értük el, hogy nem volt szükség önmagunk ajánlgatására.

Az Egyesület életében számos eredményként értékelhető fejlemény volt tapasztalható. Mindenekelőtt nőtt a szervezetek önállósága, számos esetben ennek jogi kereteinkben jelentkező konzekvenciái voltak. Az önállóság erősödése a demokráciának növekedését jelzi. Alapszabályunkat ennek megfelelően módosítottuk.

Évi vándorgyűléseinkre kialakult hosszabb távra érvényes tartalma: emellett, hogy fórumot biztosítottunk kollégáink számára, szakmánk a felhasználók és más érdekeltek csoportjaival kíván találkozni, s a mindenkori jelenvaló kérdések kötetlen, párbeszédés megbeszélésére is lehetőséget nyújt. A vándorgyűlések a szakma legnagyobb, legreprezentatívabb, legtartalmasabb eseményeivé nőttek ki magukat. Köszönettel tartozunk a vándorgyűléseket szervező kollégáknak.

Lehetőségeinkhez mérten erősítettük – főként tartalmi oldalról – nemzetközi kapcsolatainkat. Ezek közül külön említésre méltó az immáron hagyományosá vált holland-magyar (1993-tól valódi nemzetközivé bővült) szeminárium, továbbá az IFLA-val tartott kapcsolat. Az Egyesület életébe bevontuk a határainkon túli magyar kollégákat is.

Felsőoktatási intézményeink segítségével igyekeztünk könyvtárszakos hallgatókkal megismertetni az élő problémákat oly módon, hogy biztosítottuk részvételük fedezetét különböző rendezvényeinken.

Kudarokról is számot adhatunk. Ezek közül is a legfájóbb a KIK-kel közösen életre hívott ún. Számítástechnikai Bizottság szétesése. Eredeti feladatát ugyan teljesítette: megóvni könyvtárainkat gátlástalan – sajnos e szakmától más vonat-

kozásban támogatást élvező – üzleti köröktől, de a bizottságnak szánt további feladatok számos gátló körülmény miatt nem teljesülhettek.

A jövőben harmonikusabb kapcsolatot kell teremteni a Kamarával is.

*

Az Egyesület munkája a közeli és távolabbi jövőben szorosan kötődik a könyvtárak életéhez; ezek sorsa, státusza határozza meg teendőinket. Arra kell felkészülnünk, hogy a társadalmi szervezetek feladatai bővülni fognak, főként az egyéni tagokat, személyeket összefogó testületeké, elnevezésüktől függetlenül. (Legyen a neve egyesület, szövetség, kamara, társaság, testület stb.) Akár bizonyos habilitációs jogokkal is felruházhatjuk őket. Kívánatos tehát, hogy az MKE mindenki számára világos, egyértelmű szakmafilozófia elvére építse munkáját.

1. Az MKE továbbra is legyen a szakmaiság képviselője. Ez az elkötelezettség gyakorta jár összeütközésekkel, ennek ellenére a szakmaiság képviselője akkor is kötelező feladatunk kell legyen, ha egyes egyének vagy csoportok érdekeit sérti. A szakmaiság akkor érvényesíthető, ha a könyvtári-tájékoztatói tudományok legfelső szintű és biztonságos ismerete mellett van jövőképünk. Szakmai ismereteink egzaktak oly mértékig, hogy az akár ötletszerű, akár alaptalan vagy ingatag rétegei is kiszűrhetők. Az Egyesület azért sem térhet ki a szakmaiság képviselője elől – jóllehet a tisztviselők megválasztásában elsősorban nem a hozzáértés nyilvánul meg, hanem a tagság bizalma –, mert az Egyesület tömöríti legkiválóbb kollégáinkat, köztük a minősítetteket is. Ennélfogva mindenkor mozgósítani tud szellemi energiákat a legalkalmasabb és leghozzáértőbb tagjainak megkeresésével. A szakma védelméhez tartozik a könyvtárosi kvalifikáció, oklevelek megbecsülése, elődeink, múltunk tisztelete és törődés idős pályatársainkkal.

2. Aligha lehet elérni, hogy az Egyesület figyelme mindenre egyenlő mértékig terjedjen ki. Ezért javasoljuk, hogy a jövőben is a szakma „húzó ágazatai”-ra essék a hangsúly. Ezek között az oktatási és a tervezési feladatokat illeti kiemelt hely.

A fiatalok nevelése az Egyesület ügye is, ezért kezdeményezzük, hogy képzőintézetünk és az MKE között szorosabb munkakapcsolat alakuljon, amelynek hasznélvezője főleg a jövő könyvtáros nemzedéke. A tervezési munkálatokban nem periferiális álláspontot kell hangoztatni, hanem tágas horizontot mutató nézeteket. Ennek súlypontjai: országosan megfelelő állomány, modern technika és technológia, végül kellő szakértelem jól képzett kollégák révén.

3. Egyesületünk mindig is arra törekedett, hogy alkalmakat, fórumokat teremtsen minden nézet számára, kollégáinknak lehetőséget teremtsen eredményei ismertetésére. E fórum-jelleg formái megszilárdultak. Legfontosabbak ezek közül a vándorgyűlések, ahol a plenáris ülés inkább külső kapcsolatainknak szól, míg a szekcióüléseken inkább műhelymunka folyik. A vándorgyűlések hangulatát barátok, évfolyamtársak találkozási is megszabják; nyílt, kötetlen, fesztelen légkör szerencsésen párosítható a protokolláris napirendek feszességével. Az Egyesület „fórum-jelleg” egyrészt vonzóerő lehet a tagság számára, másrészt a kontroll, a „visszacsatolás” nélkülözhetetlen csatornája, harmadszor felkészülés közéleti szereplésre arra hajlamot érző könyvtárosoknak, végül ismertté tesz kol-

légákat. Az országos rendezvények azonban nem elegendők ehhez. Szükséges tehát a regionális és szakmai szervezetekben folyó munkát jobban támogatni. A tagszervezetek viszont keveset tudnak egymásról. A jövő egyik feladata lehet e tekintetben az egymásra vonatkozó jobb tájékozódás megteremtése. Ez azonban nemcsak szándék, hanem pénzügyi fedezet kérdése is. Végül meg kell említeni, hogy mind az Egyesület fórum-jellegének, mind a szakmai demokratizmus szélesítésének legfontosabb egyesületi intézménye a Tanács. A Tanács gyakoribb összehívását igen fontosnak tartjuk, ezért érdemes gondolkodni ennek módzatain, a kapcsolattartás más eszközeinek igénybevételéről is.

4. Új vonásként jelent meg Egyesületünk életében a szakmaetikai kérdésekben megnyilvánuló állásfoglalás. Az első, egyelőre bátorítalan lépések azonban igen biztatóak. Az Egyesületnek ez a munkája erősítést, fokozottabb támogatást igényel. A jövőben számos szakmaetikai kérdésben várható az Egyesület megkeresése. Kizárólag a megkeresésekre hagyatkozni nem lehet, az Egyesületnek magának is érzékelní kell olyan jelenségeket, amelyeknek etikai vetületei is vannak. Ez a problémakör nagyon összetett. Nemcsak a könyvtáraknak, mint piacnak reflexióiról van szó egy új gazdasági környezetben, hanem felöleli a vezetés stílusától a beosztott könyvtáros munkamoráljáig húzódó tartományt, a dokumentumok rendelkezésére bocsátásának (jogilag is szabályozást igénylő) kérdéseit, a szolgáltatások térítésének könyvtárfajtánként változó problémáját, a nyilvános szolgálatban dolgozók etikáját és egyebeket is, sürgős kidolgozásra vár a könyvtárközi kapcsolatok etikájának szélesebb területe, benne az átkölcsönzés morálja, mind a kérő, mind a teljesítő könyvtár oldaláról. Mivel a különböző területeken elvárható erkölcsi magatartások szabályai nem vonnak maguk után szankciókat. Ám ha kialakul és tudatosodik egy „kari etika”, ennek párosítása a nyil-

vánossággal áldásos hatást válthat ki. Egy világos szakmaetikai kódex növelheti a könyvtárosok öntudatát, egyben védelmet nyújt kollégáinknak emberileg vagy szakmailag sérelmes esetekben.

*

Az elnöki beszámolót lezárandó világossá kell tenni, hogy a leköszönő elnökség semmilyen formában nem akarja az Egyesület új elnökségét és elnökét kész helyzet elé állítani, döntéseiben befolyásolni. Az itt leírtak a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1935 óta tartó szakmai elkötelezettségéből származnak. Létezik egyesületi szellem, amely minket is kötelezett. „Nincs mód nem menni, ahova te küldtél.” Ennek a szellemnek vannak halványabb korszakai is, de mindenkor a könyvtárosi hivatás rangemelését szolgálta a könyvtárak társadalmi küldetésének tudatában. Utódainkra ennek a szellemnek folytonosságát bízunk.

Horváth Tibor

Beszámoló a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tevékenységéről

(1992. október 16. – 1994. szeptember 30.)

1992. december 10-en tartotta a Magyar Könyvtárosok Egyesülete legutóbbi küldöttközgyűlését. A küldöttközgyűlés cél került beszámoló az 1992. október 15-i keltezését viselte; a jelen beszámoló ezért az 1992. október 16-ával kezdődő időszakot fogja át.

Egészében megállapítható, hogy az MKE tevékenysége a küldöttközgyűlés által megszabott irányban folyt, s egyre inkább kiteljesedett. Az egyesület mind elismertebbé vált, mint a magyar könyvtárügy egyik meghatározó tényezője.

Az MKE megerősödése mindenekelőtt a területi és szakterületi szervezetekben folyó munkának köszönhető. A szervezetek külön-külön beszámolókat készítettek tevékenységükről a küldöttközgyűlés számára, de az egyesületi *Hírlevél*-ben rendszeresen megjelent rövid híradások is ezt bizonyítják.

A *Hírlevél* azon volt, hogy az egyesületi életnek a legteljesebb nyilvánosságot biztosítsa, minthogy az elnökség alapelvnek tekintette, hogy a tagság minden ügyről közvetlen, de legalább közvetett (a *Hírlevél*-ben megjelent rövid tájékoztatások alapján a titkárság készséggel bocsátotta rendelkezésére a részletesebb információt az érdeklődőknek) tudomással bírjon.

A szervezetek működésének anyagi alapjait részben saját eszközeik jelentették, de az elnökség igyekezett a központi erőforrásokból minél nagyobb összeget a szervezetek rendelkezésére bocsátani (ld. a gazdasági beszámolót.)

A továbbiakban az elnökség közvetlen irányításával folytatott tevékenységről lesz csak szó.

Könyvtárpolitika

Az MKE vállalta a ráeső szerepet a magyar könyvtárpolitika irányításában. A már korábban kidolgozott állásfoglalásának megfelelően vesz részt az új könyvtári törvény előkészítésére irányuló munkálatokban és a kormány tudománypolitikai bizottsága mellett – jórészt egyesületi kezdeményezésre – megalakult szakirodalmi információs munkabizottság keretében közreműködött az országos könyvtári és informatikai rendszerterv létrehozásában.

Az MKE képviselteti magát sok fontos testületben (a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. lap szerkesztőségében, a Szinnyei-díj kuratóriumában, a Magyar Könyvtárügyért alapítvány – melynek egyik megalapítója volt – kuratóriumában, a Nemzeti Kulturális Alap könyvtári szakkollégiumában, a folyóiratok támogatását megítélő bizottságban stb.). Összhangban az elnökség korábbi állásfoglalásával, az ezekben a testületekben szerepet vállaló szakemberek ugyan az elnökség javaslatára foglalták el pozícióikat, de egyéni és nem elnökségi véleményt képviselnek; az elnökség csupán szakmai és emberi hitelükért vállalt garanciát.

Az MKE etikai bizottsága ajánlásokat dolgozott ki a könyvtárak számára az országos választási kampány során érvényesítendő magatartásra. Az elnökség további, hasonló jellegű állásfoglalásokat vár az etikai bizottságtól.

Folyamatos volt az együttműködés a rokon szervezetekkel. Az együttműködés nem azt jelenti az elnökség felfogásában, hogy minden kérdésben azonos álláspontot foglalunk el, hanem azt, hogy folyik a nézetek ütköztetése és egyeztetése, a kompromisszumok keresése tudomásul véve, hogy minden szervezetnek megvannak a maga prioritásai, érdekei, elképzelései. Ilyen alapon álltunk kapcsolatban a Magyar Kulturális Kamarával (amelynek tagjává váltunk), a Könyvtári és Informatikai Kamarával, a Magyar Könyvszakmai Szövetséggel (pártolói tagságot vállaltunk), a KKDSZ-szel.

Az elnökség nem egyszerűen a jó munka elismerésének tekintette a különféle kitüntetések, hanem egy olyan gesztusnak, amely egy meghatározott emberi és szakmai ethoszt ismer el. Ez ad különös súlyt az egyesület saját kitüntetésének, a Magyar Könyvtárosok Egyesületéért emlékéremnek (amely a lehető legdemokratikusabb módon ítéltetik oda) vagy a legértékesebb, legkeresettebb, legszebb könyvnek járó Fritz-díjnak, amelyet a Művelődési és Közoktatási Minisztérium a szervezetektől beérkező javaslatok alapján és az elnökség döntése nyomán oszt ki. A Szinnyei-díjra és a Népművelésért kitüntetésre az elnökség a maga javaslatait kettős szempont alapján tette meg: olyan életművekre kívánta felhívni az illetékesek figyelmét, amelyek eddig nem kapták meg a méltó elismerést, illetve a kiemelkedő teljesítményekre. A javaslatok az esetek többségében elfogadást nyertek.

Szakmai kérdések

Az egyesület szakmai szerepvállalása annyira terjedhetett, amennyire tagjai energiájából, vállalkozókedvéből futotta.

Fontos szakmai konferenciára került sor, amely az ETO karbantartásának lényeges kérdéseit vetette fel, s próbált megoldást találni a folyamatos gondozás

megszervezésére. A jól sikerült rendezvény előkészítéséért és lebonyolításáért elsősorban Horváth Zoltánné tagtársunkat illeti a köszönet.

Az OTKA bizottságában Horváth Tibor képviselte nem csak a könyvtárügy, de a közgyűjtemények érdekeit is.

Jelentős szakmai programként könyvelhetjük el az ún. szolgáltatásfejlesztési pályázatot, amelyet az MKM ösztönzésére és anyagi támogatásával írt ki az MKE. Számos pályamű érkezett be, s a sok jó közül négyet érdemesített díjazásra az elnökség által fölkerült bíráló bizottság.

A számítástechnikai bizottság befejezte működését. Csak részben sikerült teljesíteni az elnökség által kitűzött ambiciózus célokat, de egyelőre ennyire tellett. Tennivaló bőven van még a könyvtári automatizálás terén, újra kell azonban gondolni, hogy ezekből mi hárul az MKE-re és végrehajtásukra mi lenne a legmegfelelőbb forma és módszer.

Vándorgyűlések

Legfontosabb és reprezentatív szakmai rendezvényünk az évi rendszerességgel megtartott vándorgyűlés. Többször felmerült már, hogy esetleg növelni kellene a megrendezés periodicitását, de a tagság egyöntetűleg ellene volt és van. A vándorgyűlés ad alkalmat arra, hogy megszólítsuk a társadalmat is. Ezt a főtéma kiválasztásával igyeckszik elősegíteni az elnökség és a tanács. 1993-ban a művészetek és a könyvtár, 1994-ben pedig a történetiség és a könyvtár kapcsolatáról szóltak a plenáris ülés előadásai. A vándorgyűlések programja egyre gazdagodik, s a résztvevők száma sem csökken.

Mind az 1993-as, mind az 1994-es vándorgyűlés sikere teljes mértékben a helyi szervezőknek köszönhető. Az ő áldozatos és fáradtságos munkájuknak a gyümölcsöt élvezhették a résztvevők. Az elnökség már kifejezte szóban és írásban köszönetét érte, most azonban az egyesület legfőbb fóruma előtt is megismétli.

Képzés, továbbképzés

Az egyesület egyik alapvető célja, a tagság szakmai ismereteinek növelése. Ennek megfelelően meglehetősen sok történt ezen a téren, különösen ha hozzávesszük a szervezetek által kifejtett tevékenységet is.

Először a könyvtárosképzés rendszerének továbbfejlesztése érdekében tett lépésekről számolunk be. Az MKM felkérésére véleményeztük a könyvtárosképzés koncepcióit, s az MKE tanács nyitott ülésén szélesebb szakmai körben is megvitatottuk. Közreműködünk az 1994 őszi tervezett országos könyvtárosképzési konferencia megrendezésében. A képzés akut kérdéseiről levélben tájékoztattuk az MKM illetékes részlegét. Pozitív eredménnyel kerestük meg az ELTE tanárképző Karát a budapesti levelező képzés megindítása ügyében, s a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolát a képzés egyetemi szintre való fejlesztése érdekében.

Nagyon sikeres volt a Maurice Line által vezetett egyhetes szeminárium a könyvtári menedzsment témakörében. Továbbképzésnek fogható fel a még 1992 őszén Sopronban megrendezett osztrák-magyar szeminárium a gépesítésről és a

tárgyi visszakeresésről, valamint az 1993-ban még holland-magyar szimpóziumként induló, de 1994-re már Budapest Nemzetközi Könyvtári és Információs Szimpóziummá testesedő rendezvény. Ez utóbbinak különös jelentőséget ad, hogy rajta oktatók, kutatók, gyakorlati szakemberek és könyvtáros hallgatók vesznek részt; egyébként a hallgatók végzik el a szervezés minden munkáját. 1995-ben már a harmadik szimpóziumra kerül sor.

A tanulmányutak a továbbképzés egyik igen hasznos formáját jelentik. Az elnökség anyagi lehetőségeinek függvényében adott támogatást a látókör bővítéséhez részben a szervezeteken keresztül, részben közvetlenül is. Dániai utazásához 9 könyvtáros kapott kisebb-nagyobb támogatást, a Libtech konferenciára (Anglia) pedig 16 fő kapott egyenként 10 000 forintot útiköltsége kiegészítéséhez.

A Gombocz-ösztöndíj lehetőségével ebben az időszakban nem tudtunk élni megfelelő jelentkező hiányában; a következő akadémiai évre azonban már megvan a jelöltünk Kiss Tamás személyében.

Itt teszünk említést a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral közösen megjelentett kiadványunkról is. (Koncz Károly: Történetek a könyvtárban) Szándékunk szerint – irodalmi értékük mellett – mint csettanulmányok hasznosíthatók a benne szereplő írások a könyvtárosképzésben.

A fiatal nemzedékért

Mind nagyobb figyelmet fordítottunk a felnövekvő könyvtáros generációkra, bár még mindig nem elég nagyot.

Első lépésként pályázatot hirdettünk meg a pályakezdő könyvtárosok számára: írjuk le tanulságul a beilleszkedés nehézségeit, rögzös útját okulásul a vezetők és az idősebb kollégák számára. A pályázat díjait kiosztottuk, de a tanulságokat nem dolgoztuk fel, pl. egy konferencia keretében.

Közvetett segítséget jelentett az az anyagi támogatás, amelyet a „Könyvtárosképzésért” nevű alapítványnak nyújtottunk. Az e célra fordított összeg könyvtáros hallgatók tanulmányútjait, szakdolgozati anyaggyűjtését, országos rendezvényeken való részvételét szolgálta. Különösen fontosnak tartottuk, hogy a fiatalok legyenek jelen a vándorgyűléseken, ismerkedjenek meg a szakma gyakorlóival. Örömről szolgált, hogy a holland-magyar, illetve nemzetközi szimpóziumon való részvételt is támogatni tudtuk (útiköltség, szállás). Egy végzős hallgatónak amerikai tanulmányútjához adtunk kiegészítő anyagi támogatást.

Nemzetközi kapcsolatok

IFLA tagságunkat változatlanul fenntartottuk, bár – anyagi okok miatt – csak szerény mértékben tudtunk bekapcsolódni a folyamatban lévő munkákba. Regisztráltattuk magunkat a közművelődési könyvtári, a képzési, az egyetemi könyvtári és a katalógizálási szekcióban, de csak a két előbbibe tudtunk, s ezekbe is csak levelezési alapon, képviselőt küldeni. A két utóbbi szekció még keresi magyar összekötőjét.

Sikerült részt vennünk a barcelonai (1993) és a havannai (1994) IFLA konferencián; ez a nemzetközi jelenlét folyamatosságának fenntartása, a kapcsolatok ápolása miatt volt szükséges.

Egyetlen IFLA szervezetben vállaltunk jelentős szerepet, a Könyvtáros Egyesületek Menedzselése elnevezésű kerekasztalban. Ezt a régiókban működő könyvtáros egyesületekkel való kapcsolatok intenzifikálása, az együttműködés fokozása érdekében tettük. Sikeres és nagy jelentőségű szemináriumot szerveztünk a Veszprém Megyei Szervezet közreműködésével ez év márciusában Veszprémben, valamint a kerekasztal vezetősége is nálunk tartotta soros ülését.

Nagy súlyt helyeztünk az európai, de különösen a szomszéd országokbeli könyvtáros egyesületekhez fűződő kapcsolatokra. Rendszeresen meghívtuk képviselőiket vándorgyűléseinkre, s magunk is éltünk a tőlük érkező meghívásokkal. A norvég partnerrel kölcsönösen meghívtuk egymást a változások menedzselésével foglalkozó szemináriumokra, részt vettünk a Pozsonyban az automatizálás menedzseléséről rendezett LIBER konferencián, jelen voltunk az Európa Tanács által szervezett két megbeszélésen a közép- és kelet-európai könyvtárügyek aktuális problémáiról és a könyvtáros egyesületek tevékenységéről.

Nagy gondot fordítottunk a határokon túli magyar könyvtárosokhoz fűződő kapcsolatok ápolására is. A munka dandárját e téren is a szervezetek végezték. Az elnögségnek sikerült az Illyés Alapítvány támogatásával minden vándorgyűlésre szép számmal meghívni magyar könyvtárosokat, akik egyre inkább bekapcsolódnak az érdemi munkába is (pl. előadások tartásával). A nekik nyújtott legfontosabb segítség – ugyancsak a Illyés Alapítványra támaszkodva – az immár két éve folyó akció, melynek keretében a három vezető könyvtári szakfolyóirat jut el számos magyar közösséget szolgáló könyvtárba.

Szervezeti kérdések

Az 1992-ben tartott küldöttközgyűlés által végrehajtott módosítások az alapszabályon beváltak, s remélhetőleg egy jó ideig nem lesz szükség változtatásra. Az új alapszabály kényelmes ruhát nyújt a szervezetek tevékenységéhez, kellő rugalmassággal bír a sajátosságok befogadásához, nyitott az új fejlemények előtt, s jó vonatkozási pontot kínál az egyesületi életnek.

Egyre nagyobb feladatot jelent a szervezetek számára az önálló gazdálkodás követelményeinek eleget tenni. Központi gazdálkodási útmutatót ugyan nem adott ki a titkárság, de a Veszprém Megyei Szervezet jól sikerült gazdasági szabályzatát minden szervezet rendelkezésére bocsátotta.

A 2400 fős egyéni tagság megszilárdulni látszik, s várható további növekedése. 1993-ban az elnökség akciót indított a testületi tagok számának növelésére, meglehetősen sikerrel. Számos könyvtár, de más kulturális intézmény és gazdasági szervezet is csatlakozott hozzánk. Köszönjük támogatásukat. A testületi tagok számát pedig célszerű lesz tovább növelni, éppen az MKE erejének növelése érdekében.

A szervezetek – a Hírlevélben közöltek tanúsága szerint is – megszilárdultak, ami tevékenységük gazdagságában mutatkozik meg. Talán csak egy-két szervezet küszködik némi nehézségekkel, de a remények szerint túljut rajtuk. Egyetlen

megye kivételével mindenütt van területi szervezet, sőt kettőben kettő is, a nagykanizsai és a zempléni szervezet megalakulásával. A szakterületi szervezetek száma egyelőre gyarapodott (megalakult a Helyismereti Könyvtárosok Szervezete), de fölmerült mások esetleges fúziója is. Valamennyi szervezet elkészítette szervezeti és működési szabályzatát.

Az elnökség rendszeresen 5–6 hetenként megtartotta üléseit, s ez biztosította az ügyek folyamatos intézését. A titkárság azon volt, hogy a szervezetekhez időben eljusson minden információ, s az egyes szervezetek tevékenységéről szerezzen tudomást a tagság egésze is. Ennek legfőbb eszköze a Hírlevél, amelynek 40. száma a küldöttközgyűlés előtt jelenik meg. Népszerű rovata az állást keres – állást kínál, amire a mai világban egyre nagyobb szükség mutatkozik.

Az 1994. évi küldöttközgyűlés egyben tisztújító közgyűlés is. Az elnökség által felkért választási bizottság a lehető legdemokratikusabb módon, minden tagnak és minden szervezetnek lehetőséget adva a jelölésre végezte el munkáját. A kétfordulós jelölés ugyancsak a demokratizmust erősítette. A választások előkészítéséről, a jelöltállításról, magáról a tisztújításról a Hírlevél tájékoztatta a tagságot, a titkárság pedig a szervezeteket.

Fontos változások előtt áll a titkárság. Az Országos Széchényi Könyvtár nagylelkű gesztusával most már véglegesnek látszó elhelyezéshez jut a titkárság az OSZK Hold utcai épületében, s ugyancsak az OSZK fogja állni egy főfoglalkozású titkár munkabérért és egyéb kiadásait. Nemcsak az elnökség, hanem az egész tagság is őszinte köszönetét fejezte ki ezért a segítségért.

A titkárságról ejtvén szót jelentjük, hogy Hámori Istvánné, aki hosszú-hosszú évek óta odaadással, eredményesen, fáradságot nem kímélve szolgált az MKE-t, most már másodszor és véglegesen nyugdíjba vonul. Mindannyiunknak hiányozni fog, s nehéz lesz őt pótolni. Mindenesetre jó egészséget és kellemes nyugdíjas éveket kívánunk neki.

Az elnökség megbízásából

Papp István
főtitkár

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete gazdálkodási irányelvei

(1995 – 1996)

Az alapszabály értelmében az elnökségnek nem költségvetést kell előterjesztenie a küldöttközgyűlésnek, hanem a gazdálkodás irányelveihez kell a küldöttközgyűlés jóváhagyását kérnie. Az alábbiakban ezeket az irányelveket foglaljuk össze.

Előljáróban azonban megjegyezzük, hogy – a gazdasági beszámoló tanúsága szerint – az 1992-es küldöttközgyűlés irányelvei egyrészt érvényesültek, másrészt beváltak az MKE gazdálkodásában. Ezért az előttünk álló két évre vonatkozó-

an – csekély módosításokkal és kiegészítésekkel – gyakorlatilag megismételjük az egyesületi gazdálkodást jelenleg is vezérlő irányelveket.

1. A gazdálkodásnak az 1995–96-os időszakra elfogadott tevékenységi irányelvek realizálását kell szolgálnia.

2. A gazdálkodásban messzemenő takarékoskodást kell érvényesíteni, erre különös gondot fordítson az ellenőrző bizottság.

3. Az MKE működéséhez szükséges anyagi erőforrások biztosításánál a folyamatosságra kell helyezni a hangsúlyt: tehát nem az a cél, hogy az év végére nullszaldós legyen az egyenleg, hanem azt kell szem előtt tartani, hogy hosszabb távon is biztosított legyen az egyesület működése, vagyis takaréklángon egy-két évig külső támogatás nélkül működőképes legyen az MKE. Ehhez megfelelő pénzügyi tartalékokat kell teremtenie és megőriznie. (Az egyesületi gazdálkodás többek között ebben is különbözik az intézményi gazdálkodástól.)

4. Minthogy a tagdíjak önmagukban messze nem teszik lehetővé, hogy az egyesület az eddigi színvonalon működjék továbbra is, az elnökségnek és a szervezeteknek meg kell ragadniuk minden lehetőséget külső források, támogatások, pályázatok, alapok, alapítványok igénybevételeére. Az egyesület egyéni és testületi tagjai közérdekű pályázataikat az elnökség vagy a szervezetek égisze alatt is benyújthatják.

5. A tagdíjbevételeket elsősorban az egyesület „üzemeltetésére” kell felhasználni, tehát a titkárság működésének személyi és anyagi kiadásainak fedezésére, az egyesületi kommunikáció fenntartására (a Hírlevél megjelentetése, telefon- és postaköltségek).

6. Az MKE központi forrásaiból való részesedésre minden szervezet és tag részére azonos esélyeket kell biztosítani. Ezért a lehetőségekről időben kell tájékoztatni a szervezeteket és a tagságot, közölni kell az igények benyújtásának módját és határidejét, a támogatni kívánt témaköröket és akciókat. Adott esetekben élni kell a pályázati módszerekkel is.

7. A nemzetközi kapcsolatok anyagi fedezetének biztosítása során elsőbbsé-

get élvez az IFLA tagdíj fizetése. Utána következik a külföldi társegyesületekkel való együttműködéshez szükséges összegek előteremtése, majd az IFLA-ban való intenzívebb közreműködés anyagi feltételeinek kigazdálkodása.

8. A szomszéd országokban működő magyar, illetve magyar lakosságot ellátó könyvtárosokkal való kapcsolattartáshoz, illetve szakmai képzésükhöz és továbbképzésükhöz az MKE az eddigi mértékben biztosítsa az anyagiakat továbbra is.

9. A külföldről érkező meghívások anyagi fedezetének terheit lehetőleg megosztva kell viselni: munkáltató, szervezet, elnökség, tag egyaránt vállalja el a rá eső részt.

10. Az elkövetkező két évben az egyéni tagdíj továbbra is az egyhavi bruttó fizetés 2%-a. Nyugdíjasok, diákok, gyesen lévők, katonák egységesen évi 100 forintot fizetnek tagdíjként az eddigi 50 forint helyett. A tagdíj 40%-át a szervezetek befizetik az egyesület központi számlájára; 60%-át pedig azok a szervezetek kapják egyenlő arányban, amelyekben a tag regisztráltatta magát. (ha valaki csak egy szervezetben regisztráltatta magát, akkor értelemszerűen ez a szervezet a 60% teljes összegére tarthat igényt.) Ha valaki további (harmadik stb.) szervezetekben is regisztráltatni óhajtja magát, akkor minden további regisztrációért az alapdíj 30%-át kell befizetnie. (Tehát: ha valaki négy szervezet munkájában kíván részt venni, akkor alaptagdíja 60%-kal megemelkedik.) A tagdíjbefizetés idejéről, lebonyolításáról az elnökség ügyrendi szabályzatban intézkedik.

11. A testületi tag maga állapítja meg tagdíjának mértékét, ez azonban nem lehet kevesebb, mint 300 forint. A testületi tag azonban – az elnökséggel, illetve az érintett szervezettel kötött szerződés alapján – pénz helyett „természetbeni” hozzájárulással is leróhatja tagdíját (helyiségeit, eszközeit rendszeresen egyesületi célokra rendelkezésre bocsátja, sokszorosítást, postázást vállal stb.); a természetbeni hozzájárulást azonban csak abban az esetben szabad tagdíjként elfogadni, ha értéke meghaladja a 10 000 forintot. A testületi tag által fizetett tagdíjból nem kell a 40%-ot befizetni a központi számlára, kivéve, ha a testületi tag maga így rendelkezik. A testületi tagoknak nem kötelező valamely szervezetben regisztráltatniuk magukat, ez esetben – értelemszerűen – tagdíjuk egészét a központi számlára fizetik be.

12. Az MKE központi számlájáról kell fedezni – lehetőség szerint – azoknak a tisztségviselőknek az egyesületi munkájukkal kapcsolatos utazási és szállásköltségeit, napidíját, akik nem számíthatnak szervezetük vagy anyaintézményük támogatására (pl. nyugdíjasok).

13. Az egyesületi Hírlevél 1995-től újra térítés nélkül közölje az állást keres – állást kínál hirdetéseket (e hirdetések ugyanis a tagság érdekében állnak), de a titkárság ösztönözze a szolgáltatást igénybe vevőket az MKE-be való belépésre, ha eddig még nem lettek volna egyéni vagy testületi tagok.

14. Az MKE szolgáltatásai, rendezvényei az anyagi lehetőségekhez képest a tagok számára ingyenesek vagy kedvezményesek. Ezért a titkárság az egyesület keretében készült terjedelmesebb dokumentumok másolataiért kérjen térítést. Egy A/4-es oldal egyéni tagoknak 3 forint, testületi tagoknak 6 forint, nem tagok számára egységesen 10 forint.

15. Az MKE elnöksége csak a Tanács hozzájárulásával léphet be más szervezetekbe (egyesületek, kamarák, alapítványok stb.), támogathat alapokat, alapítványokat, szerkesztőségeket stb.

16. Az elnökség vizsgálja meg, a titkárság milyen feltételek mellett vállalja el egyes szervezetek gazdálkodási feladatainak elvégzését, s teremtsen meg annak feltételeit, hogy az érdekelt szervezetek élhessenek ezzel a lehetőséggel.

Az elnökség megbízásából

Papp István
főtitkár

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete ellenőrző bizottságának beszámolója az 1994. évi tisztújító közgyűlés számára

1. Az ellenőrző bizottság tagságát az 1992. évi küldöttközgyűlés alkalmából tartott választás konszolidálta, miután a korábban a tanács által kooptált tagokat megerősítették. Az ellenőrző bizottság tevékenységi módszerei az elmúlt két évben is megegyeztek a korábban kialakítottakkal: az alapszabály és ügyrendi szabályok szerinti működést kísérte figyelemmel, elsősorban az egyesület elnökségi és tanácsi munkájában való részvétellel.

2. Ha a négy éves ciklus első két évét a szervezetek szabályzatainak szorgalmazása jellemezte, akkor az utóbbi két évről elmondhatjuk, hogy 1994. elején végre valamennyi szervezet rendelkezik ezzel a dokumentummal, s az ellenőrző bizottság előzetesen véleményezte az újonnan szerveződött Zempléni Szervezet és a helyismereti könyvtárosok kialakítás előtt álló szervezetének SZMSZ-tervezetét.

3. Az alapszabály 1992. évi módosítása révén immár nem pusztán ajánlott, hanem előírt, hogy a szervezeteknek is legyen ellenőrző bizottságuk. Úgy látszik, hogy a gyakorlati megvalósítás ugyanúgy elhúzódik, mint az SZMSZ elkészítésekor: ezidáig 10 területi szervezet (Csongrád, Fejér, Hajdú-Bihar, Heves, Nagykanizsai, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Vas, Veszprém, Zala és Zempléni), továbbá 5 szakterületi szervezet (Könyvtárostanárok Szervezete, Közkönyvtári Egylet, Műszaki Szekció, Olvasószolgálati Szekció és Zenei Könyvtárosok) ellenőrző bizottsága „adott életjelt” magáról (közölte az elnök nevét, vagy már beszámolt saját ellenőrzési tapasztalatairól). Ez kevesebb, mint a tagszervezetek fele. Ily módon a következő ciklus feladata lesz annak kialakítása, amit az alapszabály előír, hogy ti. az MKE ellenőrző bizottsága „feladatait a szervezetek ellenőrző bizottságaival megosztva, velük együttműködve látja el.” (14.§/1./).

A megkapott beszámolók és saját tapasztalataink azt mutatják, hogy mind az egyesület, mind a szervezetek növekvő bevételek mellett takarékosan gazdálkodtak, kirívó szabálytalanságot vagy mulasztást nem tapasztaltunk. Fontos tanulság: célszerű a szervezeteknél a gazdasági teendőket szakemberre bízni (akár tiszteletdíjas megbízásként), a kisebb elmaradások pótlására serkent az ellenőrző

bizottság tájékoztatója. Az előbbieket elmaradására negatív példa a Társadalomtudományi Szekció, melynél a dicséretes tartalmi törekvések mellett zilált adminisztratív helyzetet talált a tisztújítás utáni új vezetőség, s nem volt és nincs ellenőrző bizottságuk. Pozitív példa a Könyvtárostanárok Szervezetének rendszeres és precíz elszámolása, az ellenőrző bizottság odafigyelése.

4. Két évvel ezelőtt jeleztük a tagdíj-fizetési anomáliákat. Bár úgy tűnik, hogy a befizetési morál javult, mégis ismételtlen figyelmeztetünk, hogy a befizetés hátrideje nincs szabályozva (nem készült el az ezzel kapcsolatos ügyrendi szabályzat), másrészt több szervezettel egyetértve jeleztük, hogy a többes regisztrációból fakadó pénzáttalások nehézkesek és költségesek, zavarják és túlterhelik az adminisztrációt. Minthogy két évvel ezelőtti figyelmeztetésünknek nem volt fogantója, ismételtlen javasoljuk, hogy a küldöttközgyűlés kötelezze az elnökséget és a tanácsot e kérdések – alapszabályon belüli – újbóli és hatékonyabb rendezésére. Ez a tagnyilvántartások pontosabbá tételét is szolgálhatja. Egyértelmű: az MKE adminisztratív és nyilvántartási ügyei a szervezetek és a titkárság szoros együttműködésével érhető el, s ebben nagy előrelépést hozhat függetlenített központi apparátus kialakítása. (Persze dupla nyilvántartások és könyvelés vezetése ez esetben is fölösleges.)

Ehhez a témakörhöz tartozik az egyesület tagságának növelése, amit 1992-ben szintén szóváltottunk. Az elnökség akciója a testületi tagság bővítésére sikeres. Jó lenne, ha a szervezetek az egyéni tagság körébe szakmánk minél több képviselőjét bevonnák.

5. Ugyancsak már két éve jeleztük, hogy az 1990-ben megfogalmazott alapszabályban rejlő lehetőségek távolról sincsenek kiaknázva: szorgalmaztuk a szervezetek és a tanács szerepének növelését, könyvtárügyi-, politikai aktivizálódását sürgettük. Ugyanakkor mi magunk sem végeztük el – és ezért a következő ciklus ellenőrző bizottságának javasoljuk –, hogy tervszerűen tekintse át pl. azt, hogy a tanács – mint az egyesület új szerve – miként váltotta be az elnökség és a szervezetek közötti kapcsolat folyamatossá tételéhez fűzött reményeket stb. A magunk részéről úgy ítéljük meg, hogy az elnökség a tanács elé tárta az alapszabályban leírtakat, a tanács részéről azonban önálló kezdeményezés kevés történt.

6. A tisztújító közgyűlés figyelmét felhívjuk az alapszabályban lefektetett elvek figyelembe vételére: a választásoknál a négy év előttnél jobban figyeljen oda a többféle funkciót tiltó, az összeférhetetlenséget kizáró előírásokra és felkérjük az érintett tagságot, hogy időben döntsön. (Ld. alapszabály 9.§ /3./, 14.§ /2./ és főleg 17.§ /8./ bekezdések.)

7. Az ellenőrző bizottság saját munkáját úgy ítéli meg, hogy az lehetett volna tervszerűbb és fokozható a munkamegosztás is a tagok között. Célszerűnek látszik javasolni az új bizottság számára, hogy készítsen négy évre szóló programot; legyen tervezett és szervezett munkamegosztás a szervezeteknél működő ellenőrző bizottságokkal, végül igényelje az elnökség, a tanács, vagy bármely szervezet részéről is a kezdeményezést ellenőrző vizsgálatok lefolytatására.

Munkánk hatékonyságát az mutatja majd, ha egyes jelenségeket nem kell ismételtlen a tagság, a tanács és a szervezetek figyelmébe ajánlani, javaslataink meghallgatásra találva hasznosulnának.

Dr. Tóth Gyula
az ellenőrző bizottság elnöke

Beszámoló a Tanács munkájáról (1991 – 1994)

Eltelt az első négy év a Tanács életében, melyet összességében a tanulási korszaknak nevezhetünk. Kialakult az a működési forma, mely meghatározta szerepünket az Egyesület életében. Üléseinken mindig határozatképes számban jelentek meg a tagok, s az elnökség tagjainak többsége rendszeresen részt vett azokon, s szóban és írásban megfelelő tájékoztatást adtak számunkra. Ugyanakkor a Tanács elnöke is – egy kivétellel – megjelent az elnökségi üléseken, s megállapíthatta, hogy az elnökség az alapszabályoknak megfelelően működött.

Elmondhatjuk azt is, hogy az elnökség kikérte véleményünket, s csak jóváhagyásunk után döntött alapvető – költségvetés, irányelvek, beszámolók, kitüntetések – kérdésekben.

Vannak fontos eredmények, melyekben részben vagy egészben szerepet játszottunk, illetve játszottunk:

- a vándorgyűlési fórum, amely állandóvá vált az Egyesület életében;
- a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* folyóirat megalapítása és annak szerkesztésében való részvétel az elnök által;
- a Magyar Könyvtárügyért alapítvány;
- gazdálkodási útmutatók készültek, melyek nagyban segíthetik az egyre jobban erősödő és önállósuló szervezeteket;
- számítógépes tagnyilvántartó rendszert is bemutatunk, és a szervezetek rendelkezésére bocsátottuk;
- igen komoly vita volt az alapszabály módosításáról;
- a könyvtári törvény koncepciója is megvitatásra került;
- nyílt fórumon (kibővített tanácsülésen) tanácskoztunk a könyvtárosképzésről;

– jó szakmai tájékoztatót hallhattunk és azokról eszmét cserélhettünk a szakmai bizottság munkájáról, valamint a köteles példány törvény jelenlegi állásáról.

Programjainkból csak a jelentősebbeket emeltük ki. Természetesen számtalan, az Egyesület mindennapos életét átszövő probléma is terítékre került üléseinken, így a már korábban említett költségvetésen, kitüntetésekén túl, rendszeresen megvitatuk és értékeltük az éves vándorgyűlések programjait, eseményeit is.

Meg kell említenünk, hogy az elnök jelen volt néhány szervezet rendezvényén is. (Tiszafüred, Kecskemét, Győr, Sáropataki, Szolnok, Pécs).

S végül illik néhány szót szólni a jövőről is. Szerencsés lenne adott esetben, ha a Tanács időnként kihelyezett ülést is tartana. Megszervezhető lenne a Tanács tagjainak gyorsabb, rendszeresebb, közvetlen tájékoztatása az elnökségi ülések emlékeztetőinek alapján.

A tervezhető szakmai programok közül hármat előzetesen is érdemes kiemelni:

- a KMK-ról készült felülvizsgálati jelentés megvitatása (ez egyébként még az idei évre tervezett program);

– a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros különszámaként ősszel megjelent „Az Országos Szakirodalmi Információs Rendszer megvalósítása” c. előzetes rendszerterv összeállítóival való találkozás;

– a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. lap tartalmi értékelése.

Végezetül summázva a jövőnkről azt mondhatjuk, hogy a már kialakult fórumok – esetleg ezek bővítése és talán módosítása – mellett, a gyors tájékoztatáson, továbbá a megfelelő szakmai programokon túl a mi aktív közreműködésünk adhatja meg a Tanács igazi végső arculatát.

A Tanács nevében:

Maurer Péter
elnök

Üzenet az MKE 1994. november 24-i közgyűlésének

Kedves és tisztelt Kollégáim!

Gondolom, hogy mire ez az üzenet elhangzik, vagy kezükbe kerül, már értesültek róla, hogy elnökké jelölésem gyakorlatilag formálissá vált, hiszen nem csak a közgyűlésen nem tudok részt venni, hanem utána hosszú ideig kell – egyébként megtisztelő és szép – külföldi szakmai feladataimnak eleget tennem. Mégis, mivel a jelöltek egyike vagyok, a tanács és az elnökség megtisztelő felhívására nem teljes programként, inkább egy programvázlat egyes kiemelt pontjaiként leírom néhány gondolatomat az egyesület fejlődésének kívánatos irányairól a mostani küldöttközgyűléssel kezdődő időszakra. Ezzel tartozom azoknak, akik bíztak bennem, és elnökké jelöltek, és talán egy kissé segíthetek is a valóban megválasztandó elnökek és az elnökségnek.

a) Mindenekelőtt: azt hiszem, hogy az egyesület jó úton járt az elmúlt négy évben, nincs szükség lényeges pályamódosításra, legfeljebb egyes új hangsúlyokra és módszerekre. Hasonlóképpen egyetértek azoknak a programnak is beillő mondatoknak a többségével, amelyeket *Horváth Tibor* négyéves elnöki beszámolójának végén leírt (talán egyedül a szakma „húzó ágazatainak” fogalmával és ezek megjelölésével vitatkoznék).

b) Mint minden társadalmi jelenségnek, a könyvtárosságnak a jövője is a fiataloktól függ, elsősorban pedig attól, hogy a fiatalok sorából kiemelkednek-e a szakterület egészét átlátó, és ugyanakkor egy vagy több speciális ágában kiemelkedő személyiségek – minél többen. Ennek érdekében a szervezetekben, de központilag is még többet kell tenni addig. Gondolok itt a törekvő tehetségek támogatására, illetve a visszahúzódnóbb tehetségek felkutatására és támogatására. Néhány kulcsszó a kiemelkedő fontosságú területekről: korszerű állománygyarapítás, különös tekintettel a táv-dokumentumellátásra (elektronikus úton is) és a hozzáférést nyújtó könyvtár (access library) szemléletére, új információhordozók; számítógépesítés, különösen a hálózatok hasznosítására és a helyi integrált (helyismereti, illetve közhasznú) adatbázisok; tárgyi információkeresés, informá-

ciókereső nyelvek, indexelés, osztályozás; korszerű katalogizálás, olvasó- és olvasás-pedagógia (csak azért sem használom a menedzsment szót, inkább azt írom, amit jelent). Néhány kulcsszó a támogatás módszereiről: K+F témák meghatározása, előadói felkérések, konzulensek biztosítása a jelen java szakembereinek köréből, tanulmányutak.

c) Jóllehet az egyesületi élet természetéből adódóan a szervezetek maradnak a tevékenység fő színterei, a kitűnő (de még javítható) vándorgyűlések mellett több országos rendezvény kellene: félnapos vitaülés valamely aktuális könyvtárpolitikai, vagy egyesületi témáról és előkészített előadás(ok) a nap másik felében valamely különösen fontos, új vagy nekünk új, vagy új problémákat okozó, új lehetőségeket nyitó szakmai témáról. Ha az utóbbiak példaként itt csak az olyan világméretű hálózatok hasznosítását említem, mint az INTERNET és a Worldwide Web annak oka nem az, hogy nem lenne több témajavaslat, hanem az, hogy ezt csak jellemzésnek szántam. Az ilyen rendezvények mindkét része tovább tárgyalható, ismételhető lenne a szervezetekben azoknak, akik az országos rendezvényen nem tudtak részt venni. Egy-egy ilyen rendezvény többhetes (vagy hónapos) gondos előkészítést és propagandát igényel, de megéri.

d) Tudom, hogy a különféle szervezetekben, bizottságokban, kuratóriumokban stb. egyesületi képviselőkben résztvevő személyek nem kérdezhetik meg a tagságot, sőt gyakran még az elnökséget, illetve a tanácsot sem minden állásfoglalásuk, javaslatuk, döntésük előtt. Mégis, részvételük és ottani „szereplésük”, különösen a könyvtárpolitikai döntések előkészítése esetében, szélesebb egyesületi nyilvánosságot igényel, sőt kiemelkedően fontos esetekben a lehetőségek

mértékéig, széleskörű egyesületi kontrollt, szóbeli és írásos tájékoztatás mellett ennek módszere lehet munkadokumentumok egyesületi „közszemlére” bocsátása a titkárságon, és/vagy a szervezeteknél és/vagy az elektronikus posta „faliújságjában”. A közzétételről a tagság gyorsan, a szervezetek útján lenne tájékoztatható.

e) Kiemelkedően fontosnak tartom az együttműködést a többi könyvtárügyi és rokon-szervezettel, a szakma központi intézményeivel (OSZK, OSZK KMK) és a képző intézményekkel. Az egyes intézményekkel való együttműködésnek legyenek felelős összekötői. A Magyar Könyvtári és Informatikai Kamara esetében a kapcsolatokat jóval szorosabbá kell tenni. Nem tagadom, hogy a Kamarát illetően mindig a fúzió híve voltam és maradok, de ez természetesen nem a szorosabb sine qua non-ja (például több közös rendezvényre és állásfoglalásra lenne lehetőség). Az OSZK-val az együttműködés elsősorban az OSZK KMK útján lenne lehetségessé a KMK kialakulóban lévő új struktúrája keretében.

f) Az egyesület szakmai (és ebből adódóan szakmai érdekvédelmi) elveit és arculatát még az eddiginél is következetesebben kell képviselni, mégpedig nemcsak kifelé, hanem „befelé” is. Ez azt jelenti, hogy minden szakmapolitikai kérdésről lehet és kell vitatkozni, de mivel az élet lényegéből következik, hogy nem lehet mindenkinek igaza, a szakmának hasznot hozó és a többség által helyeselt elveket az ellenérdekeltek belső bírálata ellenére is keményen kell képviselni, magyarul: ha valamely ügyről (pl. egy bizonyos könyvtártípus létének és fejlődésének támogatásáról) az a szakmailag és stratégiailag megindokolt többségi vélemény alakul ki, amely szerint erre nincs szükség és/vagy: lehetőség, akkor – bár mindenkor módot kell adni az ellenvélemény kifejtésére – határozottan kell védeni és érvényesíteni kell az elfogadott álláspontot.

g) A szépen fejlődő és tovább fejlesztendő nemzetközi kapcsolatokban érdekeltté kell tenni a tagságot, szélesebb körű részvételre ösztönzéssel és tájékoztatással. Ennek érdekében célszerű lenne az aktív (tárgyalóképes) nyelvismerettel bíró tagok szakirányultságot is feltüntető kataszterének felállítása és hasznosítása.

h) A titkárság reménybelien megoldódó elhelyezését kihasználva törekedni kell a munka korszerűsítésére. Ezen belül említém (az egyesületnek, mint minden más társadalmi szervezetnek sarkalatos problémája a kapcsolatteremtés a tagokkal és a szervezetekkel) a tájékoztatás gyorsítását is az elektronikus posta igénybevételeivel, valamint a nyilvántartások és egyeztetések további tökéletesítését.

Kedves Kollégánok és Kollégák, még bőven volna miről írnom (pl. a számítógépes rendszerek közötti választás megítélése, segítése, „ellenőrzési pontokat” tartalmazó jegyzékek („test chart”-ok) készítésével, fokozott részvétellel a könyvtári módszertan és szabályozás (szabványosítás használó-oldali dolgaiban, az oktatási szerep további fejlesztése). Mégis, egy küldöttközgyűlés nem nagyon bőséges idejében azt hiszem, már eleget hallottak, vagy olvastak egy már csak alig-elnökjelölt programjáról. Az igazi programadás majd a megválasztott elnök, sőt nem is az elnök, hanem a megválasztott elnökség dolga lesz. Amihez jó munkát kívánok.

Alcsutdoboz, 1994. november 20.

Vajda Erik

A könyvtárosképző intézmények használói szokásai – ahogy a Könyvtártudományi Szakkönyvtár látja

A következő írás az 1994. november 25–26-án, Debrecenben, *A könyvtárosképzés helyzete és fejlődési irányai Magyarországon* címmel megrendezett szakmai konferenciáján elhangzott előadás átdolgozott változata.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár fennállásának 45 éve alatt mindig is feladatának tekintette a könyvtárosképzés szolgálatát. Igyekeztünk nemcsak a hallgatókat ellátni a szükséges kötelező és ajánlott irodalommal, hanem az oktatók számára is rendelkezésre állt és áll gazdag gyűjteményünk, amely gyarapításában megpróbáljuk a könyvtár- és tájékoztatástudomány, a könyvtár- és tájékoztatásügy fejlődési tendenciáit híven követni. Szolgáltatásainkkal a gazdag szakirodalmat közvetítjük, természetesen nemcsak a könyvtárosképzés szereplői, hanem minden könyvtáros-kutató és gyakorlati szakember számára is. (Szolgáltatásokon nemcsak a hagyományos, helyszíni olvasószolgálatot és a kölcsönzést értem, hanem az állomány sokrétű feltárását és hozzáférhetőségét biztosító bibliográfiai és referáló kiadványainkat, adatbázisainkat, témafigyelő-szolgáltatásunkat, illetve a könyvtárközi kölcsönzést és másolatszolgáltatást is.)

A címben szereplő témáival kapcsolatban, sajnos, – egyelőre legalábbis – nem tudok egzakt felmérésen alapuló tapasztalatokról beszámolni, kutatási eredményekkel igazolt helyzetképet vázolni. A használók könyvtár-, illetve szakirodalom-használati szokásait a Könyvtártudományi Szakkönyvtár ezidáig nem vizsgálta. A hazai és a külföldi szakirodalmat kutatva azt tapasztaltuk, hogy ez a roppant érdekes és izgalmas téma mindenütt „mostohagyerek”: néhány publikáció foglalkozik ugyan a könyvtárosok szakirodalom-használati szokásaival, szakirodalom iránti igényükkel, de olyan tanulmányt, amely a könyvtárosképzés információsükségletét és információellátását tárgyalná, nem találtunk. Néhány évvel ezelőtt *Suppné Tarnay Györgyi* beszámolt a *Könyvtári Figyelő* hasábjain a tanítójelöltek körében végzett kutatásról, akik között könyvtári szakkollégisták is voltak, de ez fehér hollónak számít a szaksajtóban. A téma már régebben is foglalkoztatott bennünket, de most tervbe is vettünk egy felmérést a könyvtárszakos hallgatókról, amelynek esetében a szakkönyvtárunk iránti igényeket is feltérképeznénk.

A mindennapi gyakorlatból leszűrt tapasztalataink így is elgondolkodtatók.

1350 beiratkozott olvasónk 21,5%-a a könyvtárszakos hallgató; ennek a 290 olvasónak több mint fele, 163 fő a felsőfokú képzésben vesz részt (ez az 1994. szeptember eleji állapot). A könyvtár földrajzi vonzáskörzetéből következően természetes, hogy a legtöbben a két ELTE-tanszékre és az OSZK–KMK informatikus képzésre járnak: 55-en a bölcsészkarra, 25-en a tanárképző karra, 38-an az OSZK-ba. 8 fő a debreceni egyetem, 5 a nyíregyházi főiskola, 4–4 a szombathelyi, illetve az egri és 3 fő a szegedi főiskola hallgatója. Ezeket a számokat ke-

veselljük, és nem nagyon megnyugtató a kép akkor sem, ha a tanárok szakkönyvtári tagságát vizsgáljuk; sajnos, még a budapesti tanszékek oktatói közül sem mindenkit tisztelhetünk használóink között.

Feltételezzük és reméljük, hogy a hallgatók és az oktatók ellátásában konkurenciát jelentenek számunkra a tanszéki, illetve az egyetemi és főiskolai könyvtárak, valamint a képző intézmények székhelyén működő megyei és városi könyvtárak. Sajnos, ezek könyvtártudományi állományáról nincs képünk.

Már évek óta bevált gyakorlat, hogy az elsőévesek csoportosan eljöhettek könyvtárlátogatásra, ahol bemutatjuk az igazán szép környezetben lévő olvasótermet, az állományt és a könyvtár szolgáltatásait. Természetesen ezzel a lehetőséggel elsősorban a budapesti tanszékek tudnak élni, de tanulmányi kirándulások során a vidéki tanszékek hallgatói is megfordultak nálunk, sajnos nem mind elsőéves korában. A látogatások után többen be is iratkoznak a könyvtárba.

A könyvtárunk használatát tükröző számadatok közepes forgalomról tanúsodnak: a kölcsönzött dokumentumok száma 1993-ban 10 848 volt, és 1849 könyvtárközi kérést elégítettünk ki. Ezek jelentős hányada (80–70%) a kötelező irodalomra vonatkozott. A helyben használatot nem regisztráljuk.

A kiadványterjesztési adatok azt bizonyítják, hogy bibliográfiai és referáló kiadványaink a képzés minden helyén hozzáférhetőek. Bízunk benne, hogy használják is őket – mégha a bennük feltárt irodalmat nem is a Könyvtártudományi Szakkönyvtártól szerzik be: A könyvtárosképző tanszékek közül ugyan a *Könyvtári Figyelő* mindössze 3 helyre, *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája* csak egy helyre, a *MANCI* adatbázis is egy helyre jár (ismeretes a tanszékek szerény anyagi ellátottsága), de a tanár- és tanítóképző főiskolák központi könyvtáraiban, beleértve a budapesti egyetem bölcsészkarit, illetve a debreceni egyetem központi könyvtárát is, hozzáférhetőek e kiadványok: a *Könyvtári Figyelő* minden képző intézmény könyvtárába, *A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája*

egy kivételével mindegyikbe, a MANCI-adatbázis három könyvtárba jár. Témafigyelő-szolgáltatásunkat, amelyet a MANCI-adatbázis alapján negyedévenkénti rendszerességgel végzünk, a képző intézmények közül egy sem igényelte eddig, ezért újra mindenki figyelmébe ajánlom ezt a szolgáltatást. Ugyancsak fontos forrása lehet az oktatómunkának és a tanszékeken folyó kutatásoknak a *LISA Plus CD-ROM* adatbázis is, amely a világ könyvtártudományi szakirodalmát tárja fel az 1989-es évtől, és amelyet – szerencsére – könyvtárunk tavaly óta elő tud fizetni. (Nyomatott változata már régen jár a könyvtárba.) A LISA-ból eseti irodalomkutatást végzünk, és a keresés eredményét nyomtatott formában vagy floppyn szolgáltatjuk. (Ismereteink szerint a LISA-t a Dialog-hoston keresztül online elérni a budapesti egyetemi könyvtártanszék, illetve a CD-ROM változat a debreceni egyetemi könyvtárba is jár – ez megnyugtató.)

A számszerű adatokon túl érdemes néhány szót szólni a hallgatók könyvtárhasználatának tartalmáról, minőségéről is. Az a tapasztalatunk, hogy még a könyvtárszakos hallgató számára is – akinek pedig az irodalomközvetítés lesz a szakmája – tanulmányai alatt az *irodalom* egyenlő a jegyzettel, illetve a kötelezőként feladott cikkekkel, tanulmányokkal. Elvértve akad olyan, aki éppen tanult tantárgy témájában mélyebben kívánna elmélyedni és hozzá akarna olvasni a tantulakhoz.

Nagyon örvendetes, hogy ma már könyvtáros diplomát nem lehet idegennyelv-tudás nélkül szerezni: mégis az a tapasztalatunk, hogy a hallgatók elég kevéssé igénylik a külföldi szakirodalmat, elvértve akad csak, aki szemináriumi dolgozatához vagy egyéb beszámolójára külföldi irodalomból készül fel. Pedig jönnek olyan témákkal, amelyek idegen nyelvű irodalma sokkal gazdagabb, vagy magyar nyelvű forrásuk egyáltalán nincs. Talán jó lenne (a szombathelyi tanszék mintájára mindenütt) bevezetni az idegennyelvű szakszemináriumot, ahol – elsősorban a könyvtári szakirodalom szempontjából legfontosabb angol nyelvű – szakszövegek olvasásával és fordításával gyakorolják a hallgatók az idegen nyelvet. Könyvtárunk munkatársai két-három évvel ezelőtt angol, francia, német és orosz nyelvű szöveggyűjteményt állítottak össze, jó lenne szélesebb körben elterjeszteni ezeket.

Megemlítem a jegyzetelés problémáját is, bár ebben a tanszékek sokkal illetékesebbek, mint én. Tapasztalatunk az, hogy elég szegényes a könyvtárak jegyzetellátottsága, kevés a tankönyv, a jegyzet; van olyan tantárgy, amelyhez nem íródott jegyzet, vagy ami van, régi, korszerűsítésre szorul. Nem biztos persze, hogy minden tárgyhoz jegyzet szükséges, de meggyőződésünk, hogy szakirodalom igen. Nagyobb baj, hogy az alaptárgyak magyar nyelvű cikkeirodalma nem túl gazdag, bár kétségetelenül vannak olyan cikkek, tanulmányok is a szaksajtóban, amelyeket érdemes kötelező irodalomként megadni. Ebben a Könyvtári Figyelő szeretne élen járni: az utóbbi években is több olyan téma jelent meg benne – például a tárgyszavas osztályozás, az ETO gépesítése, a bibliográfiai csereformátumok, a könyvtári számítógépesítés, a hálózatok problematikája –, amely talán kötelező irodalomként is megállja a helyét. Sok téma azonban még vár az írójára. Követendő példának tartjuk a szombathelyi tanszék jegyzetsorozatát, amelyet kísérletképpen állítottak össze. Kár, hogy ezek a jegyzetek alig hozzáférhetők. Hézagpótló a sorozatnak a szakkönyvtári tájékoztatással, illetve a

CD-ROM használatával foglalkozó kötete, amelyek arra is példát mutatnak, hogy nemcsak önálló jegyzetek, hanem gondosan válogatott szöveggyűjtemények is kiválóan szolgálhatják a képzés igényeit.

A jegyzetellátás gondját, ha nem sikerül a hiányzó jegyzeteket megírtni, a külföldi tankönyvek, kézikönyvek lefordításával, illetve adaptálásával is lehetne enyhíteni. Ez olcsóbb megoldás volna, és szakkönyvtárunk állománya kiváló forrás lehetne a tankönyvként szóba jöhető külföldi szakirodalom kiválasztásában.

A jegyzetekkel azonban más természetű gondunk is van: nagyon nehezen tudjuk őket beszerezni, mivel kereskedelmi forgalomba nem kerülnek. A Nemzeti Tankönyvkiadó az egységes jegyzetek újraindításánál csak a képző intézmények rendeléseit veszi figyelembe, ezért mi legtöbbször csak a tanszékek segítségével juthatunk hozzájuk. A főiskolák saját kiadású anyagait pedig kizárólag személyes kapcsolatok útján, kevés példányban tudjuk megszerezni, de az is előfordul, hogy mi sem értesülünk az ilyen anyagokról. A jegyzetekből nem elég egy példányt beszereznünk, a kölcsönzést csak több példány segítségével tudjuk biztosítani. A példányszám azonban nem lehet korlátlan, sem állománygyarapítási keretünk, sem pedig raktári férőhelyünk szűkössége miatt; ezért két éve a kötelező irodalom kölcsönzésekor kénytelenek voltunk a korábbinál rövidebb, két hetes határidőt megszabni, sőt késedelmi díjat is bevezetni. Ez felgyorsította a jegyzetek kölcsönzésének forgási sebességét, de így is gyakori, hogy csak előjegyzésre tudjuk biztosítani a jegyzeteket a hallgatóknak.

Azzal az ismételt kéréssel fordulunk a tanszékekhez, hogy kötelezőirodalom-

EX LIBRIS
DÁVID KATALIN

jegyzeikkel – minden tárgyból – idejében, lehetőleg még a tanév kezdete előtt juttassák el hozzánk, hogy fel tudjunk készülni a várható igényekre.

A házi feladatként kapott szemináriumú dolgozatok elkészítése, előadásokra való felkészülés szintén a szakirodalom használatát igényli. Örömmel vesszük, ha a hallgató valamilyen nem szokványos témával jelentkezik, mert ez bennünket is kiszakít a rutinfeladatok szürkeségéből. Sokszor azonban nekünk is komoly fejtörést okoz egy-egy témához a megfelelő szakirodalom megtalálása, a hallgatók, különösen az alsóbb évesek pedig tanácstalanul állnak az ilyen feladat előtt. Ez felveti azt a kérdést, hogy a könyvtártudományi szakirodalom forrásismeretét kellene tanítani már az első évfolyamban, és csak azután feladni az olyan feladatokat, amelyek komoly irodalomkutatást igényelnek. Máskülönben sok esetben nem a hallgató, hanem a segítségére siető könyvtáros „vizsgálják” a feladat elvégzésével. Sajnos, arra is volt már példa, hogy olyan témát kapott a hallgató, amelyhez néhány utaláson kívül nem találtunk irodalmat, még külföldit sem nagyon. (Szerencsére a forrásismeret oktatása feltűnik a tantervekben, pl. a szombathelyi tanszék által indított levelező-képzés első félévében van ilyen irányultságú szakszeminárium.)

Az irodalomkutatási módszerek központi témái a könyvtári tájékoztatás oktatásának. Ennek a tudásnak a hallgató már a tanulmányai során is nagy hasznát veszi, különösen a szakdolgozat, záródolgozat elkészítésekor. Saját tanulmányaimból úgy emlékszem, hogy a szakdolgozat irodalomjegyzéke olyan szerkesztést kellett, hogy képezze a dolgozatnak, amelynek színvonala – mind a téma forrásainak számbavételét, mind a dolgozatban való felhasználásukat illetően – jelentékeny mértékben befolyásolta a szakdolgozat értékét, illetve a rá kapott érdemjegyen is tükröződött. Ezért gondoljuk úgy, hogy az irodalomjegyzék elkészítése a szakdolgozó feladata. Különösen így kell ennek lennie a könyvtár szakos hallgató esetében. Így hát a Könyvtártudományi Szakkönyvtár egy sajátos „diszkriminációval” él tájékoztató szolgálatában: nem végzünk irodalomkutatási szakdolgozathoz, a hallgató helyett, de természetesen minden segítséget megadunk neki a bibliográfiai, referálólapok, adatbázisok használatához. Ennek a döntésünknek az etikai oldala komoly dilemma a számunkra: szabad-e megtagadnunk ezt a szolgáltatást, szabad-e a képző intézmény ellenőrző szerepében fellépünk? Az irodalomkutatás a könyvtár egyik legfontosabb szolgáltatása, mondhatnánk, alapszolgáltatása; tehát szabad-e az olvasótól – a mi speciális esetünkben a szakmát tanuló, leendő könyvtárostól – megtagadni? Többször előfordult, hogy nem budapesti hallgató igényelt ilyen szolgáltatást, aki nem tudott személyesen irodalmat kutatni könyvtárunkban. Olyan eset is volt már, amikor a konzulens tanár kérte az irodalomkutatás elvégzését, akinek természetesen teljesítettük a kérését... Arra is gondoltunk, hogy esetleg térítést kellene kérni az irodalomjegyzékért, ekkor azonban ott a másik probléma: pénzért veszi a hallgató a szakdolgozatért járó érdemjegy egy részét? A szombathelyi megyei könyvtár szolgáltatásából, amelyben a könyvtárakban elkészült irodalomkutatásokat adja közre, kiderül, hogy nagyon is gyakori más könyvtárakban a szakdolgozatok irodalomjegyzékének összeállítása (nem biztos, hogy pénzért végzik). Jó lenne a szakma véleményét megismerni erről a kérdéstről.

A szakdolgozatokkal kapcsolatban még egy kérdés felmerül: Szakkönyvtárunk már évek óta gyűjti a szakdolgozatokat, és központi katalógust épít róluk,

illetve feltárja őket a MAKSZAB-ban is. A gyűjtemény népszerű a hallgatók körében, mert példát mutat arra, hogy milyen is legyen életük első tudományos igényű műve. A szakdolgozatok csak helyben használhatók, illetve könyvtárközi kölcsönzés útján kölcsönözhetőek, az ELTE egyetemi tanszékre benyújtott és nálunk letétként lévő dolgozatoknak a könyvtárközi kölcsönzéshez viszont a szerző vagy a tanszék engedélye szükséges. Felmerül a kérdés, hogy mennyire lehet biztosítani azt, hogy a hallgatók ne másoljanak és adjanak be sajátként korábban már elbírált szakdolgozatot. Ezt a lehetőséget teljességgel nem lehet kizárni, de kevés mód van rá a helyben használattal, másolatot pedig nem készítünk a szakdolgozatokról. A gyűjtemény viszont lehetőséget ad rá, hogy a kiválasztott szakdolgozati témákat vagy a már benyújtott dolgozatokat a tanszékek kérésére ellenőrizzük, kiszűrjük és jelezzük az esetleges plagizálást. Volt már rá példa, amikor valaki egy másik képző intézménybe nyújtotta be kollégája korábban megírt dolgozatát, és ezt a gyűjtemény alapján ki tudtuk deríteni. (Igaz, hogy a tanszék nem igényelte ilyen irányú segítségünket.) Azt gondolom azonban, hogy az ilyen csalás elvértve fordul elő, és semmiképpen sem indokolja a szakdolgozatok elzárását a használat elől.

Sajátos helyet foglal el a könyvtárosok képzésében a szakmai gyakorlat. Könyvtárunk már több éve terepe az ilyen gyakorlatoknak, de az a tapasztalatunk, hogy ezek nem mindig vannak kellőképpen előkészítve. Volt már olyan hallgatónk is, aki a gyakorlat első napján jelent meg először, már munkára jelentkezvén, anélkül, hogy előzetesen tudtunk volna róla. Szerencsére ez egyedi eset, és a felkérés a gyakorlat vezetésére többnyire idejében megtörténik.

Sajnos, nem minden tanszék fogalmazza meg a felkéréskor a szakmai gyakorlattal kapcsolatos kívánalmait, a gyakorlat közelebbi témáját. Mi így gyakran saját elképzeléseink szerint alakítjuk a gyakorlatot: kis könyvtár lévén, igyekszünk nemcsak egyetlen munkafolyamattal megismertetni a hallgatót, hanem mindenbe belekóstolhat egy kicsit, áttekintést kaphat egy könyvtár üzemszerű működéséről. Tehát részt vesz a hagyományos könyvtári feldolgozó munkában (a deziráálásban, a beszerzett dokumentumok katalogizálásában, a tárgyszavazásban, a katalógusszerkesztésben), a dokumentációs feldolgozásban (pl. referátumok írásával), az olvasószolgálatban, gyakorolja a számítógépes adatbázisok használatát. Ezzel együtt sem vagyunk meggyőződve arról, hogy ezek a gyakorlatok igazán hatékonyak. Sokszor tapasztaljuk, hogy a hallgatóknak hiányos a tudásuk, például – tisztelet a kivételnek – a többségük igen gyenge színvonalú bibliográfiai leírásokat készít, vagy nehézséget okoz számára egy magyar nyelvű referátum megírása. A szakmai gyakorlaton nincs lehetőség a hiányzó tudást pótolni.

Másik gondunk, hogy kevés az olyan hallgató, aki a végzés után valóban könyvtáros akar lenni, a többség inkább könnyebbnek vélt, de mindenképpen jövedelmezőbb pályát kíván választani. Talán a mi pechünk, de több gyakornokunk is volt már, akiben enyhén szólva nem „izzott” a hivatásszeretet. Nem tudom, mivel lehetne a végzősöket a pályára csalogatni és ott megtartani, de úgy érzem, a hivatásra neveléssel baj van. Tanulmányai 4–5 éve alatt nem mindegyik könyvtár szakosban alakul ki a könyvtárosság iránti elhivatottság, a kellő szakmai alázat, az olvasó tisztelete. Tenni kellene valamit, mert a könyvtáros szakma jövője forog kockán! Tudom, hogy az anyagiak, a megélhetés gondoljai komoly

megfontolásra készítetik a munkahely kiválasztásánál a jelölteket, de elgondolkodtató az is, hogy mi például pályakezdővel sem tudtunk betölteni két szerződéses állást már egy, illetve két éve.

Az oktatók jobb helyzetben vannak, mint a diákok, hiszen ők többé-kevésbé már a saját, kedvenc, kiválasztott témájukkal foglalkozhatnak. Számukra is változatos szolgáltatásokat tud nyújtani a szakkönyvtár. Nagyon szeretnénk, ha ezekkel a mostaninál többen élnének közülük. Már az írás elején említettem azokat a szolgáltatásokat, amelyeket minden oktató figyelmébe ajánlunk. Hadd egészítsem ki ezt a következőkkel: a külföldi könyvgyarapodásunkból válogatott, annotált *gyarapodási jegyzék* minden hónapban megjelenik a *Könyvtári Levelező/lapban*, illetve közzétesszük az *IIF-rendszerben* a *PETRA-n*, a *KMK* nevű könyvtárban (jelszó: *KMK*) szövegfájlok formájában. Az itt közölt tételekre e-mailben is elfogadunk könyvtárközi kérdéseket.

Ugyancsak a figyelmükbe ajánljuk a *Könyvtári Figyelőt*, amely nemcsak cikket, tanulmányokat vár, várna a tanszékek tanáraitól is, hanem egy-egy külföldi könyvrecenzióját is szívesen olvasná az oktatók tollából; erre igazán jó példa a szombathelyi tanszék, amelyről több tanár már szinte „házaszerzőnek” számít, és a recenzió megírásával „több legyet üt egy csapásra”: nemcsak a szerkesztőség felkérésének tesz eleget, hanem az érdeklődési körébe illő dokumentum elolvasásával újabb ismereteket is szerez; ez a lehetőség a többiek előtt is nyitva áll.

A tanszékek minden külföldi képző intézményben fontos színterei a könyvtártudományi kutatásoknak. Valószínűleg így van ez nálunk is, csak kevesebb tájékoztatást kapunk ezekről a munkákról. A szakkönyvtár nemcsak primer

szakirodalommal, hanem gazdag tájékoztató apparátusával is segítséget tud nyújtani ezekhez a kutatásokhoz. A MANCI-n, a LISA-n, a gyarapodási jegyzéken, a MAKSZAB-on kívül, remélem nemsokára, újabb tájékoztató forrás nyílik meg a használóink előtt: fokozatosan kiépülő olvasói katalógusunk online módon elérhető lesz a számítógépes hálózaton. Nemsokára indul ugyanis a Szakkönyvtár állományának feldolgozása a DOBIS/LIBIS rendszerben. Jó lenne, ha minél több tanszék tudna élni a hálózat adta lehetőségekkel, és ezáltal felgyorsulhatna a kommunikáció közöttünk.

Szakkönyvtárunk is szívesen fogadna mindenfajta segítséget a tanszékektől: például jó lenne, ha az oktatók az állománygyarapító tevékenységünket támogatnák azzal, hogy a fontosnak ítélt műveket beszerzésre ajánlanák a szakkönyvtáraknak. Ezzel biztosak lehetnének abban, hogy minden beszerzett könyvnek valóban meglesz az olvasója.

Azt is szeretnénk, ha külföldi tanulmányútjaikról beszámolnának, illetve külföldi konferenciákon elmondott előadásaik idegen nyelvű szövegét a Szakkönyvtárnak ajándékoznák. Építünk ugyanis egy új adatbázist is, amely a külföldi, könyvtári témájú hungarikumokat tárja fel. Igyekszünk a magyar könyvtárügyről minél több idegen, elsősorban angol és német nyelvű anyagot összegyűjteni. Az egyre szaporodó külföldi konferenciák, tanulmányutak résztvevőinek is hasznos forrást jelenthet ez az adatbázis. Ebből a megfontolásból kezdtük belföldön is terjeszteni angol nyelvű referáló lapunkat, a HLISA-t, amely évente mintegy 100 referátumot közöl a legfontosabb magyar monográfiákról és cikkekről.

Összefoglalva: nagyon szeretnénk, ha a képzés szakirodalmi bázisai között a jelenleginél jobban támaszkodnának a Könyvtártudományi Szakkönyvtárra.

Rácz Ágnes

„Mindkét hazából kiárvulva...”? II.

Kárpátaljai és vajdasági magyar középiskolások olvasáskultúrájáról

A két évvel korábbi (székelyföldi és csallóközi) vizsgálatunkban éppen ez a jól számszerűsíthető tétel volt az egyik legerősebb bizonyíték a kulturális folyamatok, a tradíciók folytonosságára, határokat átlépő erejére. Most inkább az ellenkezőjét tapasztaltuk. Az életkörülményekből fakadó létbizonytalanság, a jövőkép kuszasága, az intézményes lehetőségek gyengesége, netán hiánya nem maradt következmények nélkül.

Az intézményi háttér jellemzőinek alapos feltárása egy másik vizsgálat tárgya, de legalább az említés szintjén merüljön fel, hogy kárpátalja magyarul lakta településeinek könyvtáraiból nem csupán az iskolai kötelező olvasmányok jelentős része hiányzik, de a legalapvetőbb kézikönyvek (helyesírási tanácsadó szótár, kétnyelvű szótárak, értelmező kéziszótár) is csak a legritkább esetben vannak meg, illetve több helyen jellemző 0,5 db magyar nyelvű könyvtári kötet/magyar anyanyelvű lakos arány, például Tiszaújlakon is. Beregszász Városi Gyermekkönyvtára 1994. május derekáig még egyetlen kötet vásárlására sem kapott lehetőséget az adott naptári évben, s a vajdasági helyzet – főleg az utóbbi 2–3 évben – ugyancsak aligha mondható szívderítőbbnek.

Vagyis már itt, a szabadidős foglalatosságok rangsorait mérlegelve, az olvasásra vonatkozó elemzését is megelőzve, ki kell mondanunk: az általunk vizsgált két határon túli régióban a magyar nyelvű kultúra fennmaradásának, folytonosságának biztosítása azonnali és hathatós segítséget igényel. Az értelmiségét elvesztett közösség szükségképpen elgyámoltalanodik, elbizonytalanodik, márpedig a kivándorlás erre a rétegre a leginkább jellemző, s ha az utánpótlás megszervezése nem elég tudatos, azaz, ha a középiskolázás nem elsőrendű feladat, akkor ezen területek etnikai, vallási, kulturális térképe néhány évtized alatt radikálisan megváltozhat.

Értékrend. Bevezető fejezetünk lezárásaként – az eddigi indirekt megközelítést elhagyva – röviden jelezni szeretnénk az értékrend közvetlen vizsgálatára vonatkozó tapasztalatainkat.

Vélekedéseink, mindennapi magatartásunk mögött rendszerint felfedezhetők általános rendezőelvek, belső koordináták, melyek működésének eredményeként többé-kevésbé kongruensek, összerendezettek, önmagunkhoz mértén következetesek lehetünk. Ennek, vagyis az értékek világának létéről és működéséről könyvek, tanulmányok garmadája szól, most azonban az elméleti keretekre csupán utalva az alkalmazott teszt eredményeit szeretnénk bemutatni.

A hivatkozott szerző által célértéknek nevezett 18 fogalom rangsorolását kértük, majd az átlagszámítás után ismét elvégeztük a szignifikancia próbákat, s végül kiszámítottuk a rangkorrelációs együtthatókat is.

A teljes adathalmaz közlése nélkül soroljuk fel a legfeltűnőbb, a matematikai próbák tanulsága szerint is 95%-os valószínűségi szinten jelentősnek minősített eltéréseket. A béke Beregszászon és Újvidéken is érezhetően fontosabb – hiszen a fegyverek közelsége is nyilvánvalóbb – mint Hatvan városában. Hasonlóan magasabb ranghelyet kapnak ugyanott (a kevésbé jellemző) *anyagi jólét, a munka öröme és a kellemes élet* is. Míg Hatvanban a *bölcsesség, a belső harmónia, az emberi önérzet, az igazi barátság és a szabadság*, tehát a humanisztikus és individuális értékek sorolódtak magasabbra. S mindez a korábbi adatok és az egyéb forrásokból ismert tények fényében összerendezett képpé áll egybe. A létbizonytalanság, a fegyverek zaja, a jövőkép kuszasága kevés teret ad a belső harmónia, a bölcsesség, az igazi barátság érvényre jutásának.

A rangsorok általános jellemzéseként jegyezzük meg, hogy általában a béke és a családi biztonság a vezető, a szépség világa, a társadalmi megbecsülés, a munka öröme és az üdvözülés pedig a sereghajtó kulcsszavak mindhárom helyszín értékrangsorában.

Olvasáskultúra. 38 tételes kérdőívünk 20 egysége közvetlenül az olvasásra vonatkozott. Tehát az idevonatkozó eredmények, megállapítások sorának csupán töredékét adhatjuk itt közre. Elsőként az elvárási horizontok jellemzését szolgáló adathalmazt mutatjuk be, az „Egy jó regénytől azt várom, hogy...” kezdetű mondat befejezéseként megjelölt motívumok gyakorisági megoszlását.

A szépirodalom olvasásának motívumai

motívumok	Beregszász	Újvidék	Hatvan
újat mondjon	56	44	43
ismereteket közöljön	56	43	66
erősítsen meg	11	15	13
ábr. valóságyszerű	24	26	23
elszórakoztasson	85	71	73
kikapcsolódást nyújtson	74	66	73
példát állítson	31	24	32
gyönyörködtessen	25	17	14
igazolja elképzeléseimet	24	18	17
pihentessen	44	39	31
összefüggéseket tárjon fel	16	20	37
ironikus, groteszk legyen a hangneme	5	2	9

Az eddig közreadott válaszok után talán meglepetést okoz a beregszászi adatok összképe, a reakciók sokszínűsége. Domináns ugyan a közvetlen örömszerzést célzó motívumok sora (elszórakoztasson: 85, kikapcsolódást nyújtson: 74, pihentessen: 44 és gyönyörködtessen: 25), de ugyancsak hangsúlyos az intellektuális és morális igényeket jelző tételek gyakorisága is (újat mondjon: 56, példát állítson: 31 és igazolja elképzeléseimet: 24). Vagyis joggal tételezhetjük: az igények, várankozások reménykeltőek, döntő feladat tehát ezen motívumok megfelelő szintű kielégítése. Kárpátalja középiskolásai a klasszikus és a kortárs irodalom javára is éhesek. Várakozásaik összessége nyilvánvalóan jobb, mint az általuk elérhető olvasmányok kínálata. Bárcsak a belső feltételekhez, a fiatalok

várakozásaihoz igazodnának a könyvtári ellátás külső körülményei, a könyvek választékának gazdagsága!

Hasonló szerkezetű a magyarországi válaszok eloszlása is, az ironikus, groteszk hangvétel keresése viszont új elemként (9 fő) itt bukkant fel legegységelműbben. A vajdasági motívumok csokra mintha némi fásultságot, érdektelenséget tükrözne. Érteni véljük a számsor jelentését? Azon a vidéken mostanában nem a könyvekben történnek a legizgalmasabb dolgok. Sem az ismeretek közlése, sem a példa megfogalmazása, felmutatása sem teszi igazán vonzóvá a nyomtatott betű fikciós változatát arrafelé. Ugyanakkor említést érdemel az énvédelmel, önmegerősítést célzó igény alig észlelhető, relatív túlsúlya (15 fő).

Szinte az előbbi számsorok illusztrációjának, folytatásának is tekinthető a könyvtárhasználatra vonatkozó kérdéseinkre adott válaszok összesítése. A hatvani középiskolások 89 százaléka csak a könyvtári szolgáltatások igénybevételével tud eleget tenni a tanulmányi követelményeknek. Miközben az újvidékiek közül 64, illetve a beregszásziak 75 százaléka könyvtárhasználat nélkül végzi a középiskolát. Micsoda fájdalmas kontraszt! Mint láttuk, nem az igénytelenség adja a jelenség magyarázatát. Ellenkezőleg! Az iskolai tennivalók megoldását hatékonyan segítő könyvgyűjtemények mielőbbi megszervezése az illetékesek halaszthatatlan feladata. (Ha másképpen nem megy, akkor az Országos Széchényi Könyvtár ilyen célokat szolgáló kapacitásának alapos növelésével.) A Beregszászi járásban, ahol a lakosság többsége magyar (69%) a könyvtári állományok csupán 27%-a magyar nyelvű, egy lakosra 3,3 db magyar könyv jut, s a 88 könyvtárosból mindössze 4-nek van felsőfokú szakképzettsége.

Könyvtári tagság

	Beregszász	Újvidék	Hatvan
Soha nem volt	24	8	3
Valamikor volt	34	56	8
Isk. könyvtár jelenleg is	23	6	46
Közművelődési könyvtár	19	30	84
Szakkönyvtár	2	1	4
Nincs válasz	7	0	0

A helyzet félreérthetetlen! Az újabban egyértelműen viszonyítási ponttá lett Nyugat-Európában (és Magyarországon) ma már elképzelhetetlen az érettségi bizonyítvány megszerzése a diákok könyvtári búvárkodása, munkája nélkül. Az adatok helyes értelmezéséhez nyomatékosítanunk kell, hogy Hatvan Városi Könyvtára évtizedek óta kiemelt feladatának tekinti – többek között az olvasótáborok szervezésével – a középiskolások könyv- és könyvtárhasználati igényeinek felkeltését és kielégítését. A fenti adatok szerint erőfeszítéseiket siker koronázza.

A könyvolvasás gyakoriságát felderítő kérdéseink, illetve a válaszok összesítése a fentiek után már nem tartalmaz meglepő mozzanatot. A hatvani diákok tűnnek a legszorgalmasabbnak, a leginkább érdeklődőnek, azonban nyomukban vannak a beregszásziak, s a nem vagy alig olvasók (nagyon ritkán) az újvidéki csoportban tűnnek fel a legnagyobb számban (25+10). Viszont az adatok fényé-

ben a kétnyelvűség ugyancsak a vajdaságban a legnyilvánvalóbb (20% körül), s a kárpátaljai tanulók mellett a hatvaniak tizede is olvas idegen nyelven.

A könyvolvasás gyakorisága

Gyakoriság és nyelv	Beregszász	Újvidék	Hatvan
Rendszeresen magyarul	54	33	60
Rendszeresen nem magyarul	2	8	1
Időnként magyarul	32	35	29
Időnként nem magyarul	–	4	2
Nagyon ritkán magyarul	7	18	7
Nagyon ritkán nem magyarul	2	7	5
Nem olvas	3	10	0

Fontosnak tartottuk még a tankönyvön kívüli könyvhasználat jellegét és mértékét is vizsgálni. Hadd tekintsünk most el az újabb táblázat közzétételétől és csupán a legfeltűnőbb mozzanatokot emeljük ki! A lexikonok, a szakkönyvek és a nyelvi szótárak (20–30%) használata a vajdaságiakat jellemzi leginkább, a beregszásziak 40 százaléka a kötelező szépirodalmat emlegette, míg a hatvaniak körében a példatár, a szöveggyűjtemény és az ismeretterjesztő könyvek voltak a legnépszerűbbek. Már a fenti adatsor előrevetíti egy – a későbbiekben megerősítendő vagy cáfolandó feltevést: Beregszászon, a később eltűnő tiltásokkal összhangban, a szépirodalom olvasása még egy kissé a politikum, a szabadság pótszere, a tiltott gyümölcsök élvezetes fogyasztása. Vagyis a késleltetett modernizáció talán egyik tüneteként is értékelhető a szépirodalom ilyen mértékű keresése.

Egyébként ez utóbbi adatsor egésze indirekt módon igazolja az olvasás gyakoriságára utaló válaszok megoszlását is. A hatvani diákok 25 százalékkal több

könyvtípust emlegetnek (lexikon, szótár, példatár, szöveggyűjtemény), mint a másik két helyszínen kérdezettjei. Tehát higgyünk nekik, rendszeresebben és többen olvasnak!

„Próbáljon visszaemlékezni milyen könyveket olvasott az utóbbi 6 hónapban?” – hangzott kérdésünk, s a válaszok mennyiségi eloszlása teljes mértékben alátámasztja az előzőeket. A hatvaniak kétszer annyi mű olvasásáról (7–8 kötet/fő) tudósítanak, mint a határon túliak (3–4 kötet/fő). (Vesd össze korábbi adataink könyv- és könyvtárhasználati arányaival!) Itt valóban két – meglehetősen összetett – táblázat adatainak, illetve az illusztrációként felvonultatott szerzői névsorok egyidejű elemzésére, értelmezésére lenne szükség.

*Az utóbbi 6 hónapban olvasott könyvek megoszlása
(az említések százalékában)*

	Kárpátalja		Vajdaság		Hatvan	
	db	%	db	%	db	%
XIX. sz. és korábbi klaszszikus, értékes irodalom	72	21,42	88	22,91	394	50,31
XX.sz. első fele, értékes irodalom	112	33,33	97	25,26	81	10,34
1950–70-es évek értékes irodalma	23	6,84	36	9,37	22	2,8
A 80-as évek értékes irodalma	2	0,59	4	1,04	11	1,4
Modern értékes irodalom	0	–	4	1,04	28	3,57
Lektűr I. (A XX. sz. első fele)	37	11,01	45	11,71	25	3,19
Lektűr II. (1950–70-es évek)	24	7,14	11	2,86	16	2,04
Lektűr III. mai lektűr	46	13,69	22	5,72	61	7,79
Lektűr IV. mai US lekt.	17	5,05	24	6,25	49	6,25
Ismeretközlő szakkönyv	3	0,89	53	13,80	96	12,26
Összesen	336	100%	384	100%	783	100%

Amint a táblázat kategóriáiból jól látszik az 1503 tételt tartalmazó adathalmazt három szempont egyidejű figyelembe vételével (műfaj, érték, keletkezés ideje) próbáltuk áttekinthetővé, értelmezhetővé tenni. A szembetűnő különbségek elsődleges okai inkább a tantervi, mint ízlésbeli eltérésekből adódnak, legalábbis a mit olvasás szintjén. Ezzel magyarázható talán a hazai válaszok XIX. századi dominanciája, Mikszáth, Stendhal, Madách, Csehov, Ibsen, Gogol, Balzac, Jókai stb. gyakori emlegetése. Míg Kárpátalján Móricz, Gárdonyi, Mikszáth, Móra, Jókai és Fekete István, illetve a Denise, a Júlia és a Tifany jellegű füzetes lányregények a legnépszerűbbek. A vajdasági válaszok gyakorisági listáját Tolsztoj, Mikszáth, Kosztolányi, Gárdonyi, Hemingway, Rejtő és Stephen King vezetik. A modern, kortársi irodalom javát (Spiró, Salinger) szinte csak a hatvani középiskolások olvassák, de az ismeretközlő és szakirodalom Újvidéken is hasonló arányokkal van jelen. A határok relatív átjárhatóságát indirekt módon bi-

zonyítja a lektür egyenletes „terítése”, a legfrissebb amerikai szórakoztató irodalom (Cook, R. Kenneth, Cl. King, S.) hajszálpontosan egyenletes kedvelése mindhárom vizsgálati helyszínen.

Az előző táblázat adatai szükségképpen tartalmaznak esetleges mozzanatokot is. Például baráti tanácsra olvasott, megtetszett a címlap, ajándékba kapta, unaloműzőként vette kézbe stb. vagy kizárólag az iskolai nyomásnak engedve futotta át az említett művet. Mindezeket a zavaró, az olvasási kultúrát nem feltétlenül jellemző körülményeket próbáltuk kiszűrni következő kérdésünk segítségével. („Kérjük emeljen ki a felsoroltak közül néhányat (aláhúzással), amelyek nagyon tetszettek és maradandó élményt jelentettek az Ön számára!”)

Maradandó élmények az utolsó 6 hónap olvasmányáiból

	Kárpátalja		Vajdaság		Hatvan	
	db	%	db	%	db	%
XIX.sz. és korábbi klasszikus, értékes irodalom	17	16,03	12	21,42	78	36,61
XX.sz. első fele, értékes irodalom	28	26,41	3	5,35	41	19,24
1950–70-es évek értékes irodalma	6	5,66	6	10,71	8	3,75
1980-as évek értékes irodalma	1	0,94	2	3,57	1	0,46
Modern értékes irodalom	0	–	1	1,78	11	5,16
Lektür I. (A XX. sz. első fele)	18	16,98	12	21,42	5	2,34
Lektür II. (1950–70-es évek)	2	1,88	6	10,71	1	0,46
Lektür III. mai lektür	24	22,64	1	1,78	25	11,73
Lektür IV. mai US lekt.	10	9,43	3	5,35	19	8,92
Ismeretközlő, szakkönyv	0	–	10	17,85	24	11,26
Összesen	106	100%	56	100%	213	100%

A lektürok tetszési indexe határozottan magasabb, mint a sejthetően iskolai feladatként olvasott XIX. és XX. századi klasszikusoké, hiszen az előbbieket, úgy mond a mai életről és ráadásul „kendőzetlen őszinteséggel” szólnak. Érdekes megjegyezni az élmények beszűkítő, redukáló tendenciáját az eltérő helyszíneken. Beregszászon és Hatvanban minden harmadik olvasmány utólag is fontosnak tűnik. Ujvidéken mintha erősebb lenne a kritikai hajlam, s csupán minden hatodik, hetedik könyv minősül maradandó élménynek.

Korábbi vizsgálatainkban rendre érzékeltük egy jellegzetes „olvasói kettős értékrend” létezését. A leggyakoribb olvasmánytípusnak – különösen fiatalok körében – a könnyed, kalandos, szórakoztató irodalmat találunk, s ugyanezen olvasók, ha értékelésre kértük őket (nevezzék meg maradandó élményeiket, kedvenc szerzőiket), akkor rendszerint a jól ismert klasszikusok névsorát állították össze. Vagyis jól elkülöníthető volt a „fogyasztásban” élenjáró és az értékelésben jeleskedő művek, szerzők típusa. A jelenség ellenőrzésére, a távolság felmérésére most is kísérletet tettünk, feltételezve, hogy az olvasói kultúrát, az olvasók ízlését

az elolvasás és az értékelés, a tetszés egyértelmű kinyilvánítása más-más szempontból jellemzi. Itt két külön kérdést tettünk fel, a kedvelt 3–3 magyar és nem magyar szerzők felsorolását kértük.

Az olvasó megértését és türelmét kérjük, de itt most nem tekinthetünk el legalább a névsorok elejének közlésétől. Csak így válik hihetővé és ellenőrizhetővé végső következtetésünk. Elsőként a drámaibb összképet, nagyobb belső feszültséget hordozó, de rövidebb listát, a nem magyar szerzők névsorát terítjük a töprengeni kívánók elé.

Kedvenc külföldi szerzők

Kárpátalja		Vajdaság		Hatvan	
K. May	17	St. King	11	Stendhal	28
J. Verne	14	A. Christie	11	R. Cook	17
Cooper	13	E. Hemingway	11	W. Shakespeare	16
Puskin	11	Cl. Kenneth	9	V. Fable	9
W. Shakespeare	7	Stendhal	8	St. King	8
M. Twain	6	J. Verne	5	A. Christie	8
E. Hemingway	6	L. Tolsztoj	4	H. Ibsen	7
Stendhal	6	R. Cook	4	V. Hugo	6
Osztrovszkij	5	D. Maksimovic	3	A.P. Csehov	6
A. Christie	5	Orwell	3	Moliere	5
R. Cook	5	P. Howard	3	Cl. Kenneth	4
L. Tolsztoj	4	W. Scott	3	E. Hemingway	4
A. Dumas	4	J. London	3	L. Tolsztoj	4
Sevcsenko	3	I. Andric	2	M. Mitchell	4

Az első és legerősebb benyomás az adatok széles skálájú szóródása, a szerzők sokfélesége. Kárpátalján mintha nem ugyanazt a korosztályt kérdeztük volna, mint a másik két helyszínen. May, Cooper, Verne, Twain, Dumas 3–5 évvel fiatalabb korosztály kedvelt szerzői az itthoni olvasótáborban. Tehát valamiféle késleltetett fejlődés árnyéka jellemzi ezt a névsort. (Vagy csupán a könyvek hozzáférhetősége szolgálna magyarázatul?) Feltűnnek még a világszerte sikeres kortárs szerzők nevei is (Christie, Cook), illetve a korosztály megfelelő „hivatalos” nagyjai (Shakespeare, Stendhal, Hemingway), de az igazán figyelemre méltó a Puskin, Osztrovszkij, Tolsztoj, Sevcsenko négyes erőteljes jelenléte az élmézőnyben. Úgy tűnik, a beregszászi diákok nem csupán a represszió elleni indirekt védekezés bizonyítékait mutatták be (a házörző ebet Hruscsovnak szólítják, a magyarok órája a budapesti időt mutatja, stb.), hanem élő és felemelő példát adnak a másik nemzet értékei iránti nyitottságból is. Íme, a nemzeti kisebbség igenis betölti a kulturális hídl szerepét is.

Lchangelóbb a vajdasági névsor összképe. Egyrészt eleve kevesebb választ adtak, ritkábban a kedvencek – igaz kevesebbet is olvasnak, s ráadásul a lektűr dominanciája félreérthetetlen (King, Christie, Kenneth, Cook) és a „hidak” is gyengébbek, Maksimovic 3, Andric pedig két szavazatot kapott összesen. A hatvani névsor legalább vegyes, 14 szerző közül nyolcat klasszikusnak szoktunk mondani. A divat és az iskola, a tanterv egyaránt megteszi a magáét, nem oltják ki egymást,

de egyidejűleg vannak jelen az olvasás, a zsongítás, a kikapcsolódás és az elmélyültebb értékelés mozzanatában is. Hadd figyelmeztessünk ismételten a válaszgyakoriságokban megjelenő különbségekre is!

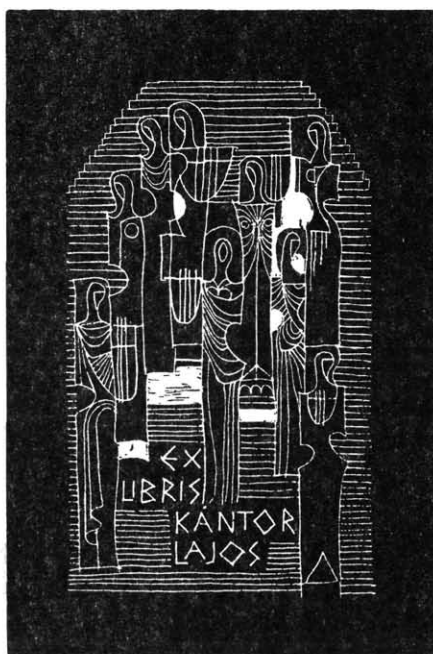
Sokkal hosszabb, nehezebben áttekinthető a magyar kedvencek listája. Elsőként állapítsuk meg, az általunk kérdezett – és a kárpátaljai átlagosnál mindenképpen jobb helyzetben lévő – beregszászi (nagydobronyi) középkölsökök még őrzik, még tovább viszik a magyar irodalom legjobb tradícióit, hiszen Petőfi, Arany, Gárdonyi, Mikszáth, Móricz, Ady a legfontosabbak számunkra, de Lőrincz L.L. és Nemere is sikeres szerzők körükben. Vagyis a kettős értékrend itt is feloldódni látszik. Merik vállalni a sokat olvasott neveket a kedvencek sorában, a klasszikusok szomszédságában.

Az alacsony említések mellett ismét a névsor esetlegessége, sőt némi „korszerűtlensége” (Berkesi, Szilvási) ugyancsak jellemzi az újvidéki (bácskátapoljai) rangsor egészét. Adataink szerint itt sikerült leginkább megtörni, elbizonytalanítani az irodalmi hagyományokat, a nemzeti klasszikusok kedvelését, nyelvük, képeik, szellemük naponkénti használatát, élvezetét. A sok negatívum mellett nyújtson azonban némi vigaszt Kosztolányi (9 fő) nevének felbukkanása, ami nyilvánvalóvá teszi a helyi, a regionális kultúrák továbbélésének fokozott esélyét.

Kedvenc magyar szerzők

Szerzők	Kárpátalja	Vajdaság	Hatvan
Jókai M.	9	15	45
Petőfi S.	44	10	15
Mikszáth K.	23	7	37
Gárdonyi G.	33	12	11
Arany J.	24	8	9
Ady E.	20	18	23
Móricz Zs.	21	12	22
Lőrincz L.	15	–	18
Rejtő J.	9	13	3
Nemere I.	11	–	10
József A.	12	8	5
Kosztolányi D.	–	9	–
Karinthy Fr.	–	–	7
Szilvási L.	2	7	–
Örkény I.	–	–	6
Berkesi A.	–	6	–
Fekete I.	4	3	12
Móra F.	2	–	4
Radnóti M.	–	2	4
Verne Gy.	–	5	–
Molnár F.	–	–	3

Magyarságtudat. Az agresszív nacionalizmus erősebb, gyengébb formái az utóbbi évtizedben szinte minden országban kimutathatók voltak Közép-Európában. S bár fegyveres összetűzés vagy pogrom Magyarországon nem történt, el-

lentétben néhány szomszédos országgal, mégis bőven jutott negatív minősítés számunkra is a nemzetközi sajtóban mind a publicisztika, mind az elmélyültebb „tanulmányok” szintjén. A magunk szerény eszközeivel csatlakozni kívánunk a téma tárgyilagos vitájához, a rendkívül összetett tartalmak legalább töredékes feltárásához. Valóban a „nemzet által homályosan”, másokat lebecsülve, magunkat különbnek tartva, a gőg és gyűlölködés lenne a mai magyarság nemzeti azonosságtudatának egyik legfontosabb tartalma? Különösen kiélezettek ezek a kérdések a kisebbségi sorban, rendszerint hátrányos helyzetben, nem ritkán megfélemlített állapotban élő határon túli magyarok körében.

Három kérdéssel közelítettük témánkat. Elsőként távolabbról indítottunk: „Van-e valami, amire *különösen* büszke Ön?” Egyetlen csoportban sem találtuk igazán jellemzőnek a büszkeséget, de Hatvanban volt a legkisebb kategória a visszautasítása (35 fő), és 43-an saját teljesítményt (sport, tanulmányi stb.) és tulajdonságot (hosszú szempillám, jól énekelek) említettek. Szinte depressziósan önbizalom nélküli az újvidéki válaszok összképe: 17-en arra büszkék, hogy még egyáltalában élnek, 59 fő nem is válaszolt erre a kérdésre, s mindössze 14 diák mert büszkélkedni valamiféle teljesítménnyel, adottsággal. A két szélső pólus között található a beregszászi nyilatkozatok.

A következő táblázat részletező bemutatása előtt nézzünk meg egy-egy csokrot a „Mit jelent az Ön számára magyarnak lenni?” kérdésünkre érkezett tipikusnak ítéltető, de az összképet is körvonalazó válaszokból.

Beregszász: – Magyarnak lenni pont olyan, mint más nemzetiségűnek, de mégis egy kicsit jobb.

- Magyarnek lenni pl. azt jelenti, hogy magyar óráról nem lógok el.
- Magyarnek lenni azért is jó, mert tudok a magyaroknak drukkolni, hogyha sportról van szó, és ha nyernek az jól eső, hogy magyar lehet.
- Számomra azt jelenti, hogy egy néphez tartozok, s én azt *vállalom*, hogy magyarnak születtem.
- Számomra magyarnak lenni annyit jelent, hogy magyarul *beszélek, énekelek, imádkozok*. A magyarok elveit tisztetem, és szeretnék mindig olyan lenni, mint egy magyar.
- Azt jelenti számomra a magyarság, hogy *magyarul beszélhetek*, tanulhatok, nem vagyok rákényszerítve, hogy más nyelven beszéljek. Büszke vagyok arra, hogy magyar lehetek.
- Tagja vagyok egy *szétdarabolt hazájú* nemzetnek.
- Magyarnek lenni annyit jelent, mint *megőrizni* a magyarságunkat, a népszokásokat, a népmeséket, mondákat stb.
- Egy *hányatott sorsú*, a történelem viharáiban sokszor megedződött társadalm fiatal nemzedékének tagja vagyok, és büszke népem erejére és töretlen *élni-akarására*, valamint a szebb jövőbe vetett hitének szilárdságára.
- Azt, hogy csak egy magyar nemzet van a világon, és én annak az egyik *képviselője* vagyok. Mindenki, aki magyar, a magyar nemzet képviselője, bárhol is van a világon.
- Szeretni szülőföldemet, az ínség miatt is *itt maradni*, nem kivándorolni. Fenntartani a kapcsolatot a világ minden táján élő magyarral. Ismerni a magyar kultúrát, a magyar népszokásokat, ételeket.

Újvidék: - Magyar vagyok, magyarnak születtem, *árulók és gonosztevők* uralkodnak felettem.

- Jobb lenne, ha *magyarországi* magyar lennék.
- Boldogságot és ugyanakkor félelmet.
- Egy olyan érzés, amelyet minden ember érez a világon a saját nemzete iránt. Sokszor a nagy szavak helyett az *érzés* többet jelent.
- Nehezebb érvényesülni az egyetemen és elhelyezkedni is. Mivel a nemzeti kisebbségeknek *nincsenek* azonos jogaik, így megnehezítik a munkába állást és az oktatást is.
- Rengeteget, mert egy olyan országban élek, ahol egyre jobban nyilvánosan (!) *nyomják el* a kisebbségeket, s *harcolnunk kell* azért, hogy megmaradhassunk.
- Magyarnek lenni ebben az időben igen nehéz. Sokan tagadják is magyarságukat. De büszke kell lenni magyarságra, nemzetünkre. Harcolni kell, hogy *fennmaradjon* a magyar nép.

Hatvan: - Alulfizettként élni, korán kelni, semmit.

- Megszokott dolog, ebbe születtem bele. De sokat járok külföldre, és ha onnan nézem a magyarságot; inkább nem szeretnék itt élni.
- Véleményem szerint véletlen, hogy pont magyarnak születtem, de tisztelettel és szeretettel tartozom Magyarországnak, ahol élek.
- Egy nagy egésznek vagyok a parányi része.
- Tudni, hogy *tartozok* egy kicsi, de igenis említésre méltó országhoz, amely sokszor volt megszállás alatt, de mindig kitört és *fennmaradt*. Büszkeséggel tölt el azt kimondani, magyar vagyok.

– Számomra a magyarság a *szülőföldemet* jelenti, ahol élek, s ahol szeretteim élnek. Összefonni s védelmezni kell a hazát. Egyet kell akarnunk, összefogott erővel: a *szabadságot és az egyenlőséget*.

– A magyar sorsot elfogadni, a nemzeti *hagyományokat* megőrizni, Magyarország *fellendüléséért* élni és dolgozni, a magyar kultúrát megismertetni a világgal.

– Ezt nehéz elmondani. Manapság nagyon sokan még titkolják is a magyarságukat. Én büszke vagyok arra, hogy magyar vagyok. De aki igazán nagy magyar, az nem hangoztatja, hanem *teszi a dolgát*.

– Én örülök, ha a *nemzeti* ünnepeken elénekelhetem a Himnuszt és a Szózatot, és március 15-én felrakhatom a 3 színű kokárdát. Persze ezek külsőségek, de úgy érzem, minden emberben ott van tudattalan a magyarságtudat. Örülök, ha magyar *népdalokat* énekelhetek és az a legesodálatosabb, amikor ezeket a dalokat külföldi diákokkal taníthatom meg.

– Én nem gondolok állandóan magyarságomra, nem érzem ettől magam büszkébbnek, esetleg többnek, mint más néphez tartozó ember. *Nem én választottam* meg nemzetiségemet, de ha már így történt, megpróbálok helytállni magyarként.

– Nekem rengeteget jelent magyarnak lenni, ugyanis én *Erdélyből* jöttem át, ahol eléggé eltiporták a magyarságot. Nekem a magyarság egy nagyon jó érzés, *biztonságot, békét* nyújt.

Természetesen jóval könnyebb lett volna zárt kérdéssel, tehát előre megadott válaszlehetőségekkel dolgoznunk. A nagyobb produkciófelület, a reakciók színe-esebb, egyénibb, összetettebb lehetősége, amint azt az idézetek is bizonyítják, azonban a nyitott kérdéscsk felé billentette mérlegünket. Elsőként szögezzük le, amit legfontosabbnak ítélnünk: radikális különbség van a hazai, konszolidált körülmények között megfogalmazott és a másik két helyszínen begyűjtött válaszok között, de a gyűlölködő, lekezelő attitűd még a létükben évek óta folyamatosan fenyegetett vajdasági fiatalok mondatai között sem tűnt fel, pedig őket és szeretteiket szinte naponta súlyos atrocitások érik. (Ezekből természetesen nem nekünk és nem is itt kell részletesen beszámolnunk, hiszen mi csak közvetett módon szerzünk ezekről tudomást.)

A válaszok tartalomelemzése során az alábbi összkép bontakozott ki:

Mit jelent magyarnak lenni?

	Kárpátalja	Vajdaság	Hatvan
Negatív	0	0	5
Közömbös	2	18	7
Természetes	6	5	19
Tartozni valahová	26	22	48
Nehézségek vállalása	9	31	20
Elfogadás	9	7	5
Felelősség (Büszkeség)	43	34	26
Egyéb	0	0	2
Nincs válasz	16	8	2

Itt a válasz egészét egységként értelmeztük, s kísérletet tettünk a fenti kategóriarendszer értelmes alkalmazására. Egyértelműen negatív válasz csak Hatvanban íródott le, a közömbösség, a fásultság, de még a nehézségek vállalása is Újvidéken volt a legerősebb választípus. A valahová tartozás és a természetesség érzése volt a hazai reakciók leginkább jellemző része, míg a kárpátaljai fiatalok csaknem fele a felelősség mozzanatát tartotta hangsúlyozandónak. Természetesen számba vettük a konkrét motívumok említésének gyakoriságát is, ahol az anyanyelv (az irodalom) a történelem, a sajátos magyar – megmaradni tudó – mentalitás, (viszonylag egyenletes eloszlásban), míg az ország természeti szépségeit, műemlékeit, tudósait, feltalálóiát főként a magyarországi diákok emlegették.

No és mit gondolnak a magyarság jövőjéről megkérdeztjeink? Olvassunk bele ismét az eredeti válaszokba!

Beregszász: – Ha a mostani időt nézzük, akkor itt, *Ukrajnában nincs sok reménye* a magyarságnak. Hát azért mert mostmár úgy tesz, hogy az igazolványokba is ukrán állampolgár lesz írva, nem pedig. Lehet, hogy jobb, de lehet, hogy rosszabb lesz a jövő.

– Remélem, hogy a magyarság tovább fog fejlődni, nem szűnhet meg a magyarság, és más országokban nagyobb tekintélyük lesz a magyaroknak, mert sok helyen lebecsülik őket.

– Remélem itt nem történnek olyan események, mint Romániában vagy Jugoszlávia területén, és *nem lesz fajüldözés*.

– A magyarság jövője *saját kezében van*, s függ az ukrán kormánytól is.

– Ha a magyarság képes lesz *megújhdásokra*, akkor biztató a jövő, de most már csak az *egységes Európában*.

– A magyarság a jövőben nagy fejlődés, előrelendülés előtt áll. Csak sajnos még csak most kezd összefogni. Igaz, hogy az eddig nem nagyon volt megengedve.

– Fél évszázad után végre a világ magyarjai újra összefogtak, példa erre a Magyarok III. Világkongresszusa. Ez új utakra vezeti a magyarság jövőjét, s e kis nemzet a jövő Európájának méltó tagja lesz.

– Kárpátalján igen sokat javult a magyarság helyzete, és remélem, hogy egyszer a magyarok nem lesznek semmihez és senkihez elkötelezve, és minden nemzet tisztelni fogja.

– Ha így folytatódik és nem teszünk valamit, kihal a magyar szokás ünnepeknél. Meg kell becsülnünk a hagyományokat, hogy fenn tudjuk hagyni utódainknak is.

Újvidék: – Ebben az országban sehogy. Sőt nagyon rosszul.

– Mostani helyzetből bizony nagyon sötét a magyarság jövője. Úgy ahogy nálunk (Szerbiában) sanyargatják a magyarokat, eltörlik a magyar műsorokat a tévében, vagy a rádióban. És a sok különböző mód, amivel eltiporják a magyarok jogait.

– Ahogy az emberiség halad, a végén már csak Magyarországon lesz belőlük.

– Optimista vagyok (vagy legalábbis megpróbálok az lenni). Bízok abban, hogyha befejeződik ez az értelmetlen háború, megoldódik a magyarság kérdése is, idővel.

– A magyarságnak igen nehéz itt. Nem szabad megfutamodnunk, a kitartásig harcolni kell.

– Ha a magyarság összefog és együtt harcol a megmaradásáért, akkor a jövő talán szép lesz, különben nem valami kecsegtetőnek látom a jövőt.

– A Magyarországon élő magyarokét elég fényesnek, mivel a legjobb úton vannak afelé, hogy felzárkózzanak Európa nyugati országaihoz. A külföldön élő magyarok jövőjét viszont elég sötétnek látom, mert ha itt sürgősen nem tesznek valamit a magyarok érdekében, ez egyenlő lesz a pusztulásunkkal.

– Feltörekvőben lévő nemzet, amely egyre jobban kivívja a világ megbecsülését. Úgy érzem, hogy a magyarokban bíznak az emberek.

– A magyarországi magyarok jövője biztosítva van, hiszen jó útra tértek, míg a külföldön élők sorsa kétségbeejtő. Sorsunkat csak úgy javíthatjuk, ha a magyarországi pártok összefognak és közösen emelnek szót értünk, sőt a magyar embereket meggyőzik, hogy a határokon kívül is élnek magyarok.

Hatvan: – Nem érdekel a magyarság távlati jövője!

– Sajnos szerintem Magyarország jövője nem túl fényes. Talán a pártoknak nem egymással kellene foglalkozniuk, hanem a jelenlegi helyzet jobbá tételével.

– A mostani helyzet kilátástalan. Nem haladunk, hanem inkább lefelé mászunk. Aggasztó a munkanélküliség, a szegénység és főleg a reménytelen helyzet. Szerintem még 10 év múlva is hasonló gondok lesznek az országban.

– Az 1994-es választásokon remélem az MDF-et leváltjuk, és az SZDSZ, FIDESZ pártok fognak nagyobb hatalmat kezükbe kapni, és megpróbálják föllendíteni a gazdaságot.

– Nem vagyok bizakodó. A történelmünk eddig azt mutatta, hogy sohasem voltunk képesek a saját lábunkra állni, mindig utánoztunk vagy követtünk más országokat.

- Nagyon távoli napsütés.
- Ebben a sok gondban szerintem csak pesszimiztának lehet lenni, de a magyarok jövője még fényes is lehet. „Tőlünk függ minden, csak akarjuk!” (gr. Széchenyi István)

- Ha így haladunk, sehogy. Remélem, hogy az elkövetkező kormányok nem őseik régi dicső múltjából, ill. sorsából élnek, hanem a tagok *hozzáértéséről* és tenni akarásáról tesznek tanúbizonyságot, és kidolgoznak egy olyan társadalmi-gazdasági koncepciót, ami tényleg célravezető, és nem fecsérlik az idejüket egymásra mutogatással, torzsalkodással, már-már az antiszemitizmus és a nemzeti szocializmus határait súroló megnyilvánulásokra.

Az érdektelenség, reménytelenség, a „távoli napsütés”, az összefogás sürgetése, az európai integráció emlegetése a legfontosabb kulcsszavak, de ismét csak rezignáció, meneküléstudat, gyűlölködés, bosszúvágy nélkül. Inkább csak a kiszolgáltatottság, a védtelenség újrafogalmazása, a fenyegetettség kibeszélési kényszere, feszültségoldó, mágikus verbalizálása.

Végül vegyük elő a legdrámaibb vélekedéseket sűrítő táblázatunkat, melyet a „Hogyan látja Ön a magyarság távoli jövőjét?” kérdés nyomán állítottunk össze.

A magyarság jövője

	Kárpátalja	Vajdaság	Hatvan
Feltétlen kudarc	0	12	6
Esetleg kudarc	1	19	18
Bizonytalan	16	9	25
Esély a felemelkedésre	40	20	35
Feltétlen siker	29	19	13
Nincs válasz	14	21	5
Összesen	100	100	100

A válaszokat ismét egészként értelmezve egy ötfokú skálán helyeztük el. Mint látható az újvidéki (és bácskapatolyai) fiatalok több mint fele vagy nem válaszolt, vagy kilátástalannak ítéli helyzetüket. (A kérdés általános volt, a válaszok viszont döntően a saját szűkebb régióikra, országaikra, s kevésbé a magyarság egészére vonatkoztak.) A reménytelenség mértékében közvetlenül mögöttük sorakoznak hatvani válaszolóink! Vagy közelítsünk a skála másik végpontja felől! A beregszásziak (és nagydobronyiak) 69%-a derűlátó, a hatvaniak 48%-ával szemben! Megdöbbentő kontraszt!

Kinek az érdeme és érdeke a lefegyverző reménytelenség és kilátástalanság ilyen mértéke? Mitől vagyunk képtelenek elhinni, hogy rajtunk áll, tőlünk függ? Miért ez a ragályos önbizalomvesztés?

Ugyanezen reakciók további elemzésével a feltételek mibenlétéről is jelezhetünk néhány fontosabb mozzanatot. A hazai válaszolók többsége (36%) a gazdaságot tartotta elsőrendű, s a politikát (30 fő) másodrendű kérdésnek, míg a határon túl a politika boszorkánykonyhája, a hatalom manőverezése (Beregszász 41, Újvidék 26) tűnik sorsdöntő kérdésnek.

Feltűnően kevesen fogadják el Széchenyi István „tőlünk függ” dobbantását,

önbizalmát, elszántságot, tenniakarást feltételező felkiáltását, hiszen a magunk felelősségét Beregszászon 4, Újvidéken 8, de még a szabad és független Hatvan városában is csupán 10 válaszoló fogalmazta meg egyértelműen. Kinek a kezében van hát a magyarság jövője?

Összefoglalás. Írásunk címében Vári Fábíán László kárpátaljai költő *Útban Törökország felé* című versének első 2 szavát, kezdő sorát idéztük csonkán. A teljes sor ellenpontozott: „Mindkét hazából kiárvulva, csak hitünkben töretlenül.” Félelmüket, reményeiket, fenyegetettségüket kifejezendő használtunk tudatosan kérdőjelet. Természetesen magunk sem tudjuk a választ, valóban a felgyorsuló emigráció és asszimiláció kétoldalú szorítása erősödik a következő évtizedekben Kárpátalján és/vagy a Vajdaságban? Netán a politikai és gazdasági konszolidáció elemei teljeseznek ki és a „töretlen hit”, melynek jelei a beregszászi válaszokból jól érzékelhetők megtermi gyümölcsét?

Az olvasó saját vélekedésének, feltevéseinek megfogalmazásához természetesen korábbi ismeretei, élményei, esetleg további kutatásai is adalékot szolgáltatnak, de most dolgozatunk lezárásakor nyomatékosítanunk kell: adataink csak a jéghegy csúcsáról adnak vázlatos képet. Mi csupán 17 éves középiskolásokot, leendő értelmiségieket, szakmunkásokat kérdeztünk, akik a kisebbségen belüli jobb helyzetben lévő kisebbséget, a magyar nyelvű iskolába járó tanulókat képviselték. Az anyanyelv használatának elbizonytalanodása, a tradíció gyengülése sokkal egyértelműbben tapasztalható mindazok körében, tehát az érintett területek többségén, akik az adott településeken belül is kisebbségként, netán szórványban élnek, s magyarul szinte kizárólag családi körben szólalhatnak meg. (Beregszász az egyetlen magyar többségű város Kárpátalján.)

Adataink között nem bukkantunk, a nemzeti azonosságtudat tartalmát kutatva, az idegenek kiküszöbölését célzó, ellenségeskedést kifejező, az etnikai tisztogatást helyeslő vagy elfogadó vélekedésre. (Nem állítjuk, hogy a többségi vagy kisebbségi magyarság körében egyáltalán nem fordulnának elő ilyesfajta megnyilvánulások.) Bizonyára nagyobb mintán már nyomokban kimutathatók lennének, a mi 300 fős mintánk ehhez nem volt elegendő. Saját vizsgálati eredményeink (Puskin, Tolsztoj, Sevcsenko, Ivo Andric és Desanka Maksimovic műveinek kedvelése) inkább annak az új európai identitásnak elemeit sejtetik, amelyben a magyarságtudat elmélyítése, a tradíciók folytathatósága, a másoktól való különbözőség vállalása nem tartalmaz mások ellen irányuló ellenséges érzelmeket, hanem elfogadja, kedveli az európaiság lényegét, a kulturális és felekezeti sokszínűséget, hiszen az európai azonosságtudat sem létezhet a nemzeti identitások nélkül.

Ugyanakkor legalább egy gondolat erejéig vissza kell térnünk a legkedveltebb olvasmányok listájának egyre magasabb helyeit elfoglaló (Bianca, Denise, Tiffany, Romana) füzetes regények, illetve szerzők (R. Cook, C. Kenneth, S. King stb.) által képviselt divathullám jeleire, ízlésünk, fogyasztásunk szinte határoktól független – popularizálódására, amerikanizálódására.

Az elmúlt évtizedek közvetlen ideológiai és politikai nyomását többé-kevésbé túléltek, köznevelési és közművelődési rendszerünk, kultúránk egésze a jól látható repedések ellenére is inkább a folyamatosság jegyeit mutatja. Az előttünk álló időszak viszont bizonyos értelemben talán még az előzőnél is nagyobb ve-

széleket rejt magában, hiszen az eddigi direkt utasítást, parancsot most egy alatosabb, rejtettebb befolyás váltja fel. Nem kötelező coca-colát inni, de mindenhol ezt reklámozzák, nem szükséges az amerikai életformát, beszéd- és gondolkodásmódot átvenni, de a naponkénti tévéfilmek árja erre hűz, erre sodor (a határon túli magyarok számára felszerelt parabola antennák segítségével esetenként hányan nézik az RTL kommersz filmjeit és hányan a Duna tv műsorát?) a könyvkiadói, piaci érdekek mind több Robin Cook, Stephen King, Clair Kenneth könyvet „szállítanak” a boltokba, a könyvtárakba.

Feltehetően egyetlen hatékony ellenszer létezik: a korai „védőoltás”. Gyerek- és ifjúkorban megismertetni és megszerettetni a mese, a játék, a kaland, a felfedezés magyar nyelvű nyomtatott változatát mindazokkal, akik számára ennek a nemzetnek, ennek az országnak hagyományai, történelme, művészete, irodalma és nyelve felnőttkorban is fontos lehet majd.

S ezen értékek megismertetése, beépítése után vagy mellett egyre többen lesznek, lehetnek kíváncsiak, mélyen érdekeltek a szomszéd népek, adott esetben a többségi nemzet nyelvének, irodalmának, kultúrájának, történelmének megértésében, elsajátításában, azaz egy új, (régi) magyar- és európai azonosságtudat kidolgozásában.

(Munkánk az Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatásokról szóló 63/1992. (IV.4) Kormányrendelet alapján elnyert pályázat révén valósulhatott meg. A nagylelkű támogatást ezúton is köszönjük.)

Nagy Attila

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Budapest, 1994. december 3.

42. szám

Vadász Ferencné – 1994. november 14-én temettük el Vadász Ferencné a Farkasréti temetőben. Vilma nemcsak a magyar könyvtárosképzés terén szerzett múlhatatlan érdemeket, hanem személyiségével a KMK oktatási osztályán műhelyen kívül otthont is teremtett könyvtárosok százainak. A szakma részéről Horváth Tibor búcsúztatta. Szavai mindannyiunk szívéből fakadtak.

Küldöttközgyűlés 1994 – Lezajlott 1994. november 24-én egyesületünk életének legfontosabb eseménye, a kétévente esedékes küldöttközgyűlés. Az idei annál is jelentősebb volt, mert tisztújításra is sor került. A küldöttközgyűlést *Török András* helyettes államtitkár látogatásával tisztelte meg. Az elnökségi beszámolókhöz, a gazdálkodási beszámolóhoz és irányelvekhez, a tanács beszámolójához és a szervezetek beszámolójához az érdeklődő tagok, küldötteiknél, szervezeteiknél és a titkárságon férhetnek hozzá. A küldöttközgyűlésről készült jegyzőkönyvet a szervezeteknél és a titkárságon lehet majd elolvasni. A küldöttközgyűlés lefolyásáról a 3K fog részletesen beszámolni. Itt csak az új vezetőség névsorát közöljük. Elnök: Vajda Erik, az elnökség tagjai: Poprády Géza, Kocsis István, Nagy Attila, Horváth Tibor, Fülöp Géza, Ottovay László és Papp István (a nyert szavazatok sorrendjében); póttagok: Tuba László és Varga Róbert; az elnökség nyolcadik tagja hivatalból a tanács később megválasztandó elnöke lesz. Az ellenőrző bizottság elnöke Tóth Gyula, tagjai Román Lászlóné, Elekes Eduárdné, Léczesné Mesterházi Nagy Márta és Domokos Miklósné (a nyert szavazatok sorrendjében); póttag Gerő Zsoltné. Az elnökség informálisan összeült még a küldöttközgyűlés napján, de formálisan még nem alakult meg, így nincs gazdája még a két alelnöki és a főtitkári funkciónak.

Fodor Gábor látogatása – A művelődési és közoktatási miniszter a KIK meghívására találkozott a KIK képviselőtestületével és a könyvtári szakmai szervezetek elnökeivel 1994. október 5-én. A hasznos megbeszélésen az MKE-t Horváth Tibor képviselte. A találkozóról készült emlékeztetőről a titkárságtól is lehet másolatot kérni.

Javaslat Kossuth-díjra – Az MKM-től érkezett felkérésre az MKE elnöksége az 1994. november 18-i ülésén foglalkozott ezzel a kérdéssel, s megtette személyi javaslatát a Kossuth-díjjal való kitüntetésre.

Elszámolás az MKM-től kapott támogatásról – Amint azt tagságunk nagyon jól tudja, az MKE tevékenységének, a szervezetek gazdag programjainak egyik fő, ha nem a legfőbb alapját jelenti az MKM-től kapott, eddig rendszeres évi támogatás, 1994-re is 1 300 000 forintot utaltak át számlánkra. Erről az összegről a titkárság elszámolást készített, amelyet megküldött az MKM Köz-

gyűjteményi Főosztályának. Akit részleteiben érdekel az elszámolás, a titkárságon betekinthez az anyagokba.

Szakmai programok 1994 – Néhány szervezet már elszámolt az 1994-ben lebonyolított programjaikhoz kapott összegekről. Az elnökség nagyon kéri azokat a szervezeteket, amelyek ezt még nem tették meg, az év végéig számoljanak el, mert ez előfeltétele az újabb támogatás kérésének és megítélésének.

Könyv, Könyvtár, Könyvtáros – Az elnökség aggodalommal vette tudomásul, hogy ismét anyagi nehézségek fenyegetik a fontos szakmai orgánum létét. Ezért megszavaz 30 000 forintnyi támogatást erre az évre. Ugyanakkor azonban figyelmébe ajánlja az új elnökségnek, hogy nem látszik járható útnak a bőség éveiben létrejött valamennyi szakmai folyóirat változatlan formában való fenntartása. Most az a kedvező helyzet alakult ki, hogy a 3K, a Könyvtári Figyelő és a Könyvtári Levelező/lap gyakorlatilag az OSZK kebelébe került. Érdemes lenne tehát újragondolni a három lap funkcióit, s ésszerű összevonásokat, feladatmegosztást megvalósítani közöttük. Az elnökség azt javasolja utódának, kezdeményezzen tárgyalásokat az OSZK főigazgatójával az optimális megoldás kialakítása érdekében, s amíg a tárgyalások nem vezetnek eredményre, addig a 3K támogatását függesse fel.

Hazai szakfolyóiratok szomszéd országokba – Sajnos, az Illyés Alapítvány azzal küldte vissza támogatást kérő levelünket, hogy a jövőben csak az illető országokban működő magyar szervezetek révén lehet támogatásért folyamodni. Így a három szerkesztőség (KF, TMT, 3K) kérelmével az újabb illetékesekhez fordult, hogy támogassák a hazai szaklapoknak a szomszéd országokban működő magyar könyvtárosokhoz való eljuttatását.

Könyvtárostanárr – A Hírlevél 36. számában idéztük – kommentár nélkül – a Pedagógusok Lapja 1993. szeptember 15-i számában közzétett közalkalmazotti mintaszabályzatnak azt a passzusát, amely főállású iskolai könyvtárosi munkakörben azt a pedagógust javasolja alkalmazni, aki rokkantsági nyugdíjra nem jogosult, de az orvosi szakvélemény szerint tanítási feladatot nem vállalhat. A Pedagógusok Lapja legutóbbi számában az MKE Könyvtárostanárok Szervezetének elnöke, Balogh Mihály tette szóvá ezt az – enyhén szólva – vitatható álláspontot, s dr. Simon Zsuzsa válaszával együtt kellően tisztázta a kérdést.

Az MKE főfoglalkozású titkára – A megadott határidőig, 1994. október 31-ig két pályázat futott be erre a fontos állásra. Az elnökség azonban az 1994. november 18-án tartott ülésén úgy határozott, hogy nem kíván döntenit a titkár személyét illetően; ezt a feladatot már az 1994. november 24-én megválasztandó új elnökségre bízza, a pályázóktól pedig türelmet kér.

Egyházi Könyvtárak Egyesülete – Az MKE elnöksége örömmel vette tudomásul az új könyvtári szervezet megalakulását, eredményes munkát kíván neki, s a maga részéről is minden erővel a gyümölcsöző együttműködés kibontakoztatásán lesz.

A tanács ülése – Az MKE tanácsa 1994. november 10-én ülést tartott az OSZK-ban. Ezen megvitatta az elnökség által a küldöttgyűlés elé terjesztendő dokumentumokat, s az alábbi kéréseket juttatta el az elnökséghez velük kapcsolatban. Hangozzék el szóbeli kiegészítés arra vonatkozóan, milyen szerepet töltött be a tanács az MKE életében az elmúlt négy évben; miképpen sikerült érvényesíteni a könyvtárosképzéssel foglalkozó előterjesztésekben, tárgyalásokon,

megbeszéléseken a szakmai szempontokat, a szakma presztizsének emelését célzó törekvéseket, sikerült-e eredményt elérni a képző helyek akkreditációját illetően; hogyan alakult a Könyvtári és Informatikai Kamarával az MKE kapcsolata. A tanács továbbá felkérte a Magyar Könyvtárügyért Alapítvány kuratóriumát, hogy adjon számot munkájáról a küldöttközgyűlésen.

Helyismereti Könyvtárosok Szervezete – A HKM 1994. november 9-én tartotta taggyűlését, amelyen elfogadták a szervezeti és működési szabályzatot; az ellenőrző bizottság véleményezése után az elnökség tudomásul veszi a HKSZ megalakulását és az MKE teljes jogú szervezetének tekinti. A taggyűlés jóváhagyta az 1995. évi programot, melynek első rendezvényén a helyismereti gyűjtemények feltárásában alkalmazott számítógépes programokat hasonlítják össze. Két munkabizottságot is alakítottak, a külkapcsolatok intézésével megbízott titkár pedig felveszi a kapcsolatot a Library Association helyismereti csoportjával. A taggyűlés megválasztotta küldötteit a küldöttközgyűlésre.

Könyvtárostanárok Szervezete – A KSZ 1994. október 18-án tartotta a határozatképtelenség miatt szeptember 24-éről elhalasztott, megismételt taggyűlését. Balogh Mihály beszámolt a KSZ tevékenységéről, amelyet élénk vita és sok dicséret követett. Az ellenőrző bizottság munkájáról Kozárné Szabó Ilona számolt be. A taggyűlés új vezetőséget választott, a következők szerint: elnök Balogh Mihály, vezetőségi tagok Ambrus Andrásné, Geller Zsuzsa, Dán Krisztina, Homor Tivadar, Kalmárné Morcsányi Rozália, Lukács Zsuzsanna, póttag Lukácsy Sarolta; az ellenőrző bizottság elnöke Kozárné Szabó Ilona, tagjai Dercsényi Krisztina és Rakonczás Szilvia, póttag Palkovics Ágnes.

Közkönyvtári Egylet – A KE 1994. november 2-i, Szentendrén tartott taggyűlésén János György – sürgős és váratlan elfoglaltsága miatt – nem tudott megjelenni. Helyette Sóron László osztályvezető adott tájékoztatást az MKM Könyvtári Osztálya általános munkáiról és törekvéseiről. A taggyűlés a leköszönő vezetőség beszámolójának meghallgatása és elfogadása után, új vezetőséget választott, a következők szerint: elnök Biczák Péter, elnökségi tag Bartos Éva, Izsák László, Kovács Györgyi, Jakubecz Ilona, Tuba László, Varga Róbert, póttag Arató Antal, Varga-Sabján Gyula; az ellenőrző bizottság Mesterházyiné Baranyi Margitból és Móricz Katalinból áll.

Olvasószolgálati Szekció – Az OSZ 1994. december 9–10-én tart ülést Székesfehérvárott, a Szent István Király Múzeum dísztermében. Házigazda a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár. Az ülés témája: használói igények – könyvtári szolgálatások.

Társadalomtudományi Szekció – A TSZ 1994. november 11-én tartotta taggyűlését az Országgyűlési Könyvtárban. Meghívott előadóként Tökéczky László elevevitte fel a magyarságtudat történelmi fejlődésének mozzanatait, majd Murányi Lajos elnök számolt be az új vezetőség gazdasági-adminisztratív tennivalóiról, Haraszi Katalin titkár pedig az 1995. évi programtervezetet ismertette. A taggyűlés megválasztotta az ellenőrző bizottságot (elnök Markella Károlyné, tagok Beck Ivánné és Körmeny Kinga), valamint küldötteit a küldöttközgyűlésre. – A TSZ legközelebbi rendezvénye 1994. december 9-én lesz az MTA Könyvtárában, ahol Dagmar Buckner, a berlini Informationszentrum Sozialwissenschaften munkatársa ismerteti az intézet munkáját.

Zenei Könyvtárosok Szervezete – A ZKSZ 1994. november 10–11-én tartotta rendezvényét Egerben a Bródy Sándor Megyei Könyvtárban. Orosz Bertalanné foglalta össze a szerzői jogi törvényalkalmazása kapcsán a zenei könyvtárakban felmerülő kérdéseket, – e kérdésekre Ficsor Mihálytól – az Igazságügyi Minisztérium főosztályvezetőjétől – várnak választ a zenei könyvtárosok. Napirenden szerepelt még az Új hanglemezek c. szolgáltatás megújítása a Könyvtárellátó Vállalat munkatársának előadásában, valamint a CD-lemezek tárolásának és kölcsönzésének megvitatása. A programot a MOVENDO kamarakórus igen szép hangversenye tette teljessé.

IFLA konferencia 1995. – Az IFLA 61. közgyűlését és konferenciáját 1995. augusztus 20–26-án tartja Isztambulban. A jelentkezési felhívás megérkezett a titkárságra, az érdeklődők itt kaphatnak róla másolatot. Az elnökség utódjára bízta annak eldöntését, ki képviselje az MKE-t a rendezvényen. Téma: a jövő könyvtárai.

IFLA konferencia 1997. – Az IFLA 63. közgyűlését és konferenciáját 1997. augusztus 31-étől szeptember 5-éig tartja Koppenhágában. A helyi szervezők már most jelentkeztek első tájékoztatójukkal. Téma: a könyvtárak és az információ az emberi fejlődésért.

IFLA szekciók – Az MKE négy szekcióban regisztráltatta magát (képzési, katalógizálási, egyetemi, közművelődési); a főtítkárság most javaslatokat kért arra, kiket öhajt a MKE e szekciók állandó bizottságaiba jelölni. Az elnökség ezt a feladatot utódjára hagyta.

Biznisz információs konferencia – A TFPL 1995. március 21–24-én Budapesten a Kempinski Hotelben tartja a 5th International Conference on European Business Information nevű rendezvényét. A részvételi díj 920 dollár + ÁFA. Viszont a konferenciát megelőzi egy egynapos ingyen szeminárium 1995. március 21-én az Országos Széchényi Könyvtárban. A titkárság a jelentkezési lapokat erre eljuttatta az MKE területi és szakterületi szervezeteihez, s néhány, a biznisz információjában különösen érdekelt könyvtárnak. Az érdeklődők forduljanak azokhoz a szervezetekhez, melyekben regisztráltatták magukat vagy a titkársághoz.

A könyvtár mint biznisz információs központ – Második alkalommal rendezték meg Stettinben 1994. október 19–21-én azt a szimpóziumot, amely a könyvtáraknak a biznisz információs szolgáltatások terén betölthető szerepével foglalkozott. Az MKE-t Murányi Péter képviselte. Reméljük, Murányi kolléga beszámolót fog közölni a rendezvényről valamelyik szaklapban, azonban az érdeklődők addig is megtekinthetik a konferenciaanyagokat a titkárságon.

IFLA képzési szeminárium – 1994. november 14–18-án lezajlott az IFLA, az UNESCO, és az EUCLID által Pozsonyban szervezett nemzetközi szeminárium a könyvtárosképzésről. Az MKE-t Téglási Ágnes, Bánhegyi Zsolt és Nagy László képviselte. Reméljük, a szemináriumról beszámolót olvashatunk valamelyik szaklapunkban. Az érdeklődők a konferencia anyagaiba és Bánhegyi Zsolt útijelentésébe a titkárságon tekinthetnek bele.

Testvérkönyvtári program – Az UNESCO – az IFLA-val kötött szerződés alapján – megjelentette irányelveit a különböző országokban működő könyvtárak között létrehozni ajánlott testvérkönyvtári kapcsolatokról. A dokumentum nemcsak irányelveket tartalmaz, hanem praktikus segítséget is nyújt az ilyen

szándékot tápláló könyvtáraknak: felsorolja a meglévő testvér-programokat, a kérdés bibliográfiáját nyújtja. Űrlapot közöl, amelyen testvérpартnert lehet keresni, mintát ad a testvérkönyvtári megállapodáshoz, megemlíti a testvérvárosok szervezeteit, szempontokat ad az ajándékozási programokhoz és példákat nyújt a személycserékhez. Az érdeklődő könyvtárak a titkárságon tekinthetnek be ebbe az érdekes dokumentumba. (Lemásolni kicsit sok lenne.)

Holland-magyar együttműködés – A Provinciale Bibliotheekcentrale Gelderland (Arnhem) meghívására 1994. december 10-étől 15-éig négy magyar könyvtáros utazik Hollandiába az MKE képviselőjében, hogy megvitassa a magyar és a holland könyvtárügy közötti együttműködés lehetőségeit. Ambrus Zoltán, Hegyi Tamás, Papp István és Ramháb Mária a küldöttség tagjai.

Együttműködés az LA-val – Az elnökség úgy határozott, hogy erősíteni célszerű az angol Library Associationnel való együttműködési kapcsolatot, s ezért írásos megállapodás kötésére tett javaslatot. Az LA kedvezően fogadta a megkeresést.

Tanulmányi támogatás – Az elnökség 20 000 forintnyi támogatást szavazott meg Gyergyádesz Lászlónak, hogy részt vehessen egy dániai könyvtárakba vezető tanulmányúton.

Albán könyvtárosok támogatása – A Soros Alapítvány támogatásával (úti-költség és napidíj) és a OSZK, ELTE Könyvtártudományi Tanszék, a FSZEK és az MKE segítségével (szállás és programszervezés) hat albán könyvtáros látogatott Magyarországra 1994. november 30-ától december 7-éig. Programjuk során felkeresték az OSZK-t, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárát, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárát, az MTA Könyvtárát, a Könyvtárellátó Vállalatot. A magyar könyvtárosok mindenütt szívélyesen és segítőkészen fogadták a nehéz körülmények között dolgozó albán kollégáikat, visszaemlékezve arra a segítségre is talán, amelyet ők kaptak nálunk előbbre járó országok könyvtárosaitól.

Állást keres – állást kínál – Felhívjuk mindazon tagtársunkat, aki munkahelyet kíván változtatni vagy munkahelyet keres, ne röstellje ebbéli szándékát az MKE titkárságán (118-2050) bejelenteni, illetve a rendelkezésre álló állásajánlatokat megtekinteni. Ugyanezt a szolgáltatást figyelmébe ajánljuk nemcsak testületi tagjainknak, hanem minden könyvtárnak, intézménynek, szervezetnek, amely könyvtárost keres.

Hámori Istvánné – Minden rábeszélés ellenére visszavonul Hámori Istvánné a titkárságból. Odaadó, lelkes, megbízható – és sorolhatnánk még a méltó jelzőket, – munkájával rengeteget tett azért, hogy megbízható nyilvántartásaink legyenek, hogy az információ időben eljusson a szervezetekhez. Valóban áldozatos munkát végzett, hiszen az MKE soha nem volt olyan anyagi helyzetben, hogy méltóképpen elismerhesse tevékenységét. Ezért most is – szerény jutalom mellett – főként hálás köszönetünket nyújthatjuk neki. Ennek tárgyi kifejezése „A Magyar Könyvtárosok Egyesületéért” emlékérem, amelyet az elnökség javaslatára a tanács szavazott meg Mucikának. Fogadja tőlünk olyan szeretettel, mint amilyennel mi adjuk át neki. Nagyon fog hiányozni.

EX LIBRIS
OLÁH GYÖRGY

